

Monitor Sociale veiligheid in het onderwijs 2007

Meting in het PO en SO

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW,
Directie PO

drs. Eelco van Aarsen
drs. Rob Hoffius

Projectnummer: B3267

Leiden, 30 oktober 2007

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

Voor u ligt het eindrapport van de quickscan schoolveiligheid in het PO en SO 2007. Dit rapport biedt zicht op de resultaten van de meting onder schoolleiders in het regulier basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs (inclusief een beperkt aantal scholen waar (ook) voortgezet speciaal onderwijs wordt gegeven), en leraren, ouders en leerlingen binnen deze onderwijstypen.

Voor het regulier basisonderwijs zijn alle resultaten vergeleken met een meting die in 2003 is verricht. Op vrijwel alle gebieden kan worden geconstateerd dat de veiligheidssituatie verbeterd is. Hiermee samenhangend is te zien dat door de scholen ook meer beleid op dit gebied wordt gevoerd.

Op deze plaats willen wij alle respondenten bedanken voor hun bereidheid tot deelname aan het onderzoek.

Het onderzoek is bij Research voor Beleid uitgevoerd door Eelco van Aarsen en ondergetekende onder begeleiding van dhr. F. van Winkelen en mw. C.M.E. van Rijbroek vanuit het Ministerie van OCW.

Rob Hoffius
Projectleider Onderwijs

Inhoudsopgave

Belangrijkste onderzoeksbevindingen	7	
1	Inleiding	13
1.1	Achtergrond	13
1.2	Onderzoeksvragen	13
1.3	Onderzoeksopzet en respons in het kort	14
1.4	Leeswijzer	14
2	Het regulier basisonderwijs	15
2.1	Het vóórkomen van geweld	15
2.1.1	Pesten	15
2.1.2	Bedreiging	16
2.1.3	Fysiek geweld	17
2.1.4	Wapenbezit	18
2.1.5	Vernieling	19
2.1.6	Seksuele intimidatie en misbruik	20
2.1.7	Discriminatie	20
2.1.8	Relatie tussen verschillende vormen van geweld	21
2.1.9	Invloed van achtergrondkenmerken	21
2.2	Ontwikkeling van geweldsvormen	21
2.3	Daders en slachtoffers bij incidenten	22
2.4	Veiligheidsbeleving door de verschillende groepen	23
2.4.1	Veiligheidsoordeel directeuren en leraren	23
2.4.2	Veiligheidsoordeel leerlingen	24
2.4.3	Veiligheidsoordeel ouders	25
2.4.4	Vergelijking van veiligheidsoordelen	26
2.5	Veiligheidsbeleid op school	26
3	Het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs in relatie tot het regulier basisonderwijs	31
3.1	Inleiding	31
3.2	Het vóórkomen van verschillende vormen van geweld	31
3.3	Ontwikkeling van geweldsvormen	34
3.4	Daders en slachtoffers bij incidenten	35
3.5	Veiligheidsbeleving door de verschillende groepen	36
3.5.1	Veiligheidsoordeel directeuren en leraren	36
3.5.2	Veiligheidsoordeel ouders	37
3.5.3	Veiligheidsoordeel leerlingen	38
3.5.4	Vergelijking van veiligheidsoordelen	40
3.6	Veiligheidsbeleid op school	40
Bijlagen		
1	Onderzoeksopzet	47
2	Responsverantwoording en weging	49

Belangrijkste onderzoeksbevindingen

In de eerste maanden van 2007 heeft Research voor Beleid in opdracht van het Ministerie van OCW de Monitor Sociale Veiligheid in het onderwijs 2007 uitgevoerd. Het betreft hier deels een herhaling van onderzoek dat in 2003 is verricht. De belangrijkste uitbreiding op het onderzoek van 2003 is de bevraging van betrokkenen uit het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs. Voor dit onderzoek hebben schooldirecteuren in een enquête gerapporteerd over de sociale veiligheidsbeleving en het vóórkomen van incidenten op de school. Voor een deel van de scholen hebben daarnaast leraren, ouders en leerlingen¹ deelgenomen aan het onderzoek.

In dit hoofdstuk geven wij de belangrijkste onderzoeksbevindingen weer.

De belangrijkste conclusies van dit onderzoek zijn de volgende:

- Het gemiddeld aantal incidenten per 100 leerlingen in het basisonderwijs is voor de meeste geweldsvormen afgenomen of gelijk gebleven ten opzichte van 2003.
- Het percentage scholen in het basisonderwijs waar geweldsvormen voorkomen is voor de meeste geweldsvormen (vrijwel) gelijk gebleven of afgenomen ten opzichte van 2003.
- Ten opzichte van 2003 komt op meer scholen geweld van leerlingen tegen leraren voor, maar het aantal incidenten per 100 leerlingen is onveranderd.
- Het percentage scholen in het basisonderwijs dat veiligheidsbeleid inzet is toegenomen van 60% in 2003 tot 92% in 2007.
- Het veiligheidsgevoel van de verschillende doelgroepen in het basisonderwijs is hoog, en is weinig veranderd ten opzichte van 2003.
- Op het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs komen de meeste geweldsvormen vaker voor dan in het regulier basisonderwijs.
- De veiligheid van leerlingen in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs wordt lager becijferd dan die van leerlingen in het regulier basisonderwijs. Nergens komt dit veiligheidsgevoel echter lager uit dan een rapportcijfer van 7,5.
- Scholen voor speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs hebben nog vaker dan reguliere basisscholen schoolveiligheidsbeleid ingezet.

Hieronder gaan wij nader op deze conclusies in.

¹ Leraren uit de groepen 6,7 en 8; leerlingen en ouders uit groep 7 en 8. Op scholen voor voortgezet speciaal onderwijs is de enquête afgenomen bij leraren, ouders en leerlingen uit de onderbouw.

Vergelijking in het basisonderwijs met de meting van 2003

Vormen van geweld

Vrijwel alle vormen van *geweld tussen leerlingen* komen in 2007 op minder scholen voor dan in 2003. Voor al deze geweldsvormen is het aantal incidenten (uitgedrukt in aantal per 100 leerlingen) in 2007 lager dan in 2003.

Tabel A Percentage scholen waar geweldsvorm voorkomt en incidenten per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar. Enquête onder schoolleiders

	Meting	Percentage scholen	Incidenten per 100 leerlingen
<i>Systematisch en langdurig pesten</i>	2003	39,7%	1,2
	2007	33,0%	0,9
<i>Fysiek geweld</i>	2003	37,3%	3,3
	2007	37,5%	1,0
<i>Bedreiging</i>	2003	30,9%	2,6
	2007	25,9%	0,4
<i>Vernieling</i>	2003	27,7%	1,2
	2007	31,1%	1,0
<i>Discriminatie</i>	2003	25,0%	4,2
	2007	21,4%	0,4
<i>Wapenbezit</i>	2003	10,8%	0,2
	2007	3,0%	0,0
<i>Seksuele intimidatie / geweld</i>	2003	2,3%	0,4
	2007	3,2%	0,1

Bovenstaande tabel laat zien dat het percentage scholen waar sprake is van fysiek geweld tussen leerlingen (vechtpartijen die verder gaan dan 'stoeien') weinig is veranderd ten opzichte van 2003. Seksuele intimidatie of seksueel geweld door medeleerlingen komt (ten opzichte van 2003) op meer scholen, maar in totaal minder vaak (in termen van incidenten per 100 leerlingen) voor. Het gaat hierbij om het hele spectrum van seksueel geweld: van herhaalde uitingen van verbale ongewenste intimiteiten, ongewenste betastingen tot en met aanranding en verkrachting. Ook voor vernieling van spullen van medeleerlingen geldt dat dit op meer scholen, maar in totaal minder vaak voorkomt in 2007 ten opzichte van 2003.

Tabel B toont de ontwikkeling in het *geweld van leerlingen ten opzichte van docenten*. Hierin is voor fysiek geweld en bedreiging een toename te zien in het percentage scholen waar de geweldsvorm voorkomt ten opzichte van 2003. Het aantal incidenten is echter gelijk gebleven. Discriminatie van docenten is ten opzichte van de vorige meting afgenomen, zowel in het percentage scholen waar het voorkomt als het aantal incidenten.

Tabel B Percentage scholen waar geweldsvorm voorkomt en incidenten per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar. Enquête onder schoolleiders

	Meting	Percentage scholen	Incidenten per 100 leerlingen
<i>Fysiek geweld</i>	2003	3,3%	0,1
	2007	3,9%	0,1
<i>Bedreiging</i>	2003	3,5%	0,1
	2007	4,4%	0,1
<i>Discriminatie</i>	2003	3,9%	0,7
	2007	0,5%	0,0

Verschillen tussen scholen

De meeste vormen van geweld vertonen geen samenhang met achtergrondkenmerken van de school zoals denominatie, schoolgrootte, urbanisatiegraad en regio. Alleen bedreiging van medeleerlingen, bedreiging van docenten en discriminatie van medeleerlingen vinden vaker plaats op scholen in (zeer) sterk verstedelijkte gebieden dan op scholen in plattelandsgemeenten.

Daders en slachtoffers

Net als in de vorige meting is te zien dat bij incidenten de daders relatief vaak (vooral) jongens zijn. Pesten en discriminatie van medeleerlingen verschillen wat dat betreft van de andere sociaal geweldsvormen; hierbij zien schoolleiders relatief vaak geen verschil tussen jongens en meisjes wat betreft het ouderschap.

Bij de meeste vormen van geweld treden de daders (vooral) individueel op. Ernstig pestgedrag wordt ten opzichte van de andere geweldsvormen vaker in groepen "gepleegd". Wat betreft ernstige vormen van pesten zien de meeste directeuren geen verschil tussen het slachtofferschap van jongens en meisjes. Schoolleiders die hier wel een tendens in zien, zijn iets vaker geneigd te zeggen dat (vooral) jongens slachtoffer zijn van ernstig pestgedrag. Bij seksueel geweld zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens.

Veiligheidsbeleid

Ten opzichte van 2003 is een toename te zien in het percentage scholen waar schoolveiligheidsbeleid wordt ingezet. Deed in 2003 één op de vijf scholen niets aan veiligheidsbeleid, nu is dat teruggelopen tot één op de twaalf. Op meer dan 80% van basisscholen is een vertrouwenspersoon aangesteld, wordt bij incidenten contact opgenomen met ouders, en zijn schoolregels opgesteld, aangescherpt of opnieuw onder de aandacht gebracht.

Veiligheidsbeleving

De meeste directeuren, leerkrachten en ouders zijn zeer positief over de sociale veiligheid voor de leerlingen op school (zie tabel C).

Tabel C Beoordeling van de sociale veiligheid van leerlingen (rapportcijfer)

	Cijfer 2003	Cijfer 2007
Directeur	7,9	8,2
Leraar	8,2	8,1
Ouder	8,4	8,4
Leerling	8,7	8,5

De beoordeling van de sociale veiligheid van leerlingen verschilt weinig ten opzichte van 2003. Directeuren van scholen die liggen in zeer sterk verstedelijkte gebieden geven de sociale veiligheid van hun school gemiddeld een lager cijfer (7,7) dan andere directeuren. Voor de overige achtergrondkenmerken zijn geen (significante) verschillen gevonden.

Vergelijking tussen de onderwijstypen

De onderwijstypen speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs zijn in de meting van 2003 niet onderzocht. In de meting van 2007 is daarom een vergelijking gemaakt tussen de verschillende onderzochte onderwijstypen. Hieruit blijkt dat incidenten doorgaans vaker voorkomen op scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs dan in het regulier basisonderwijs. Ook wordt de sociale veiligheid in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs lager becijferd.

Dit verschil tussen enerzijds het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs en anderzijds het regulier basisonderwijs kan voor een deel van deze scholen worden verklaard uit de leerlingpopulatie. Op een deel van deze scholen zit een groot aantal leerlingen met opvoedingsmoeilijkheden.

Vormen van geweld

De meeste geweldsvormen komen op een groter deel van de scholen in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs voor dan in het regulier onderwijs. Dit geldt niet voor pestgedrag. Het aantal geweldsincidenten per 100 leerlingen is hoger in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs dan in het regulier onderwijs.

Tabel D Percentage scholen waar geweldsvorm voorkomt en incidenten per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar. Enquête onder schoolleiders

	Onderwijstype	Percentage scholen	Incidenten per 100 leerlingen
Systematisch en langdurig pesten	Basisonderwijs	33%	0,9
	Speciaal Basisonderwijs	43%	1,4
	Speciaal onderwijs	31%	2,2
	<i>Totaal</i>	<i>33%</i>	<i>1,2</i>
Fysiek geweld	Basisonderwijs	38%	1,0
	Speciaal Basisonderwijs	68%	1,9
	Speciaal onderwijs	57%	1,8
	<i>Totaal</i>	<i>40%</i>	<i>1,2</i>
Bedreiging	Basisonderwijs	26%	0,4
	Speciaal Basisonderwijs	69%	1,7
	Speciaal onderwijs	56%	3,3
	<i>Totaal</i>	<i>29%</i>	<i>1,0</i>
Vernieling	Basisonderwijs	31%	1,0
	Speciaal Basisonderwijs	53%	1,9
	Speciaal onderwijs	44%	2,4
	<i>Totaal</i>	<i>33%</i>	<i>1,3</i>
Discriminatie	Basisonderwijs	21%	0,4
	Speciaal Basisonderwijs	50%	1,1
	Speciaal onderwijs	37%	0,9
	<i>Totaal</i>	<i>23%</i>	<i>0,6</i>
Wapenbezit	Basisonderwijs	3%	0,0
	Speciaal Basisonderwijs	11%	0,2
	Speciaal onderwijs	13%	0,6
	<i>Totaal</i>	<i>4%</i>	<i>0,2</i>
Seksuele intimidatie / geweld	Basisonderwijs	3%	0,1
	Speciaal Basisonderwijs	8%	0,2
	Speciaal onderwijs	27%	2,1
	<i>Totaal</i>	<i>4%</i>	<i>0,4</i>

Ook geweldsvormen van leerlingen gericht tegen docenten zijn in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs wijder verspreid (zie tabel E). Dergelijke geweldsvormen komen in deze onderwijstypen ook vaker voor per 100 leerlingen.

Tabel E Percentage scholen waar geweldsvorm voorkomt en incidenten per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar. Enquête onder schoolleiders

	Onderwijstype	Percentage scholen	Incidenten per 100 leerlingen
Fysiek geweld	Basisonderwijs	4%	0,1
	Speciaal Basisonderwijs	30%	0,6
	Speciaal onderwijs	52%	2,2
	<i>Totaal</i>	<i>7%</i>	<i>0,4</i>
Bedreiging	Basisonderwijs	4%	0,1
	Speciaal Basisonderwijs	25%	0,6
	Speciaal onderwijs	51%	2,5
	<i>Totaal</i>	<i>7%</i>	<i>0,5</i>
Discriminatie	Basisonderwijs	1%	0,0
	Speciaal Basisonderwijs	4%	0,1
	Speciaal onderwijs	10%	0,4
	<i>Totaal</i>	<i>1%</i>	<i>0,1</i>

Daders en slachtoffers

Wat betreft het geslacht van de daders van geweldsvormen zijn weinig verschillen tussen de afzonderlijke schooltypen te constateren. Wel valt op dat in het speciaal onderwijs relatief vaak (vooral) meisjes dader zijn van ernstig pestgedrag.

Bij de meeste vormen van geweld treden de daders (vooral) individueel op.

Wat betreft ernstige vormen van pesten zien de meeste directeuren geen verschil tussen het slachtofferschap van jongens en meisjes. Schoolleiders die hier wel een tendens in zien, zijn iets vaker geneigd te zeggen dat (vooral) jongens slachtoffer zijn van ernstig pestgedrag. Bij seksueel geweld zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens.

Veiligheidsbeleid

Scholen in het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs hebben vaker schoolveiligheidsbeleid opgesteld dan hun collega's in het regulier basisonderwijs.

Ook zetten zij meer vormen van veiligheidsbeleid in.

Veiligheidsbeleving

Tabel F Beoordeling van de sociale veiligheid van leerlingen (rapportcijfer)

	Basisonderwijs	Speciaal basisonderwijs	Speciaal onderwijs	Totaal
Directeur	8,2	7,9	7,8	8,2
Leraar	8,1	8,0	7,5	8,1
Ouder	8,4	8,3	7,9	8,4
Leerling	8,5	8,6	7,6	8,5

Voor alle onderwijstypen geldt dat leerlingen de veiligheid de hoogste score geven. Van alle onderwijstypen becijferen de respondenten uit het speciaal onderwijs de veiligheid op school relatief het laagst.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Veiligheid is een noodzakelijke voorwaarde voor goed onderwijs. Leerlingen en personeel moeten zich veilig voelen op school om een goede kennisoverdracht te realiseren. Ook moeten ouders hun kinderen met een gerust hart naar school kunnen sturen. Onveiligheid op school kan er voor zorgen dat leraren vertrekken (van de school, of helemaal uit het onderwijs), leerlingen uitvallen, of ouders hun leerlingen van school halen. Veilige scholen zijn scholen waar leerlingen, ouders en onderwijspersoneel veilig zijn en waar zij zich veilig voelen.

Het Ministerie van OCW ondersteunt scholen bij het verbeteren van alle vormen van veiligheid, waaronder de sociale veiligheid van scholen.

Begripsafbakening Sociale veiligheid

Sociale veiligheid betreft het voorkomen en omgaan met ongewenst gedrag (incidenten). Ongewenst gedrag is te definiëren als handelingen van een groep of individu, die de persoon, die deze handelingen als tegen zich gericht ziet, als vijandig, vernederend of intimiderend beschouwt. Daarbij kan het gaan om de volgende ongewenste omgangsvormen: agressie en geweld, seksuele intimidatie, systematisch pestgedrag, discriminatie, en conflicten.

Het Ministerie van OCW heeft Research voor Beleid gevraagd een onderzoek uit te voeren naar de veiligheid op scholen in het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs. Het betreft (deels) een herhaling van onderzoek dat in 2003 en 1999 is uitgevoerd.

1.2 Onderzoeksvragen

In het onderzoek komen de volgende vragen aan bod:

- Hoe vaak komen diverse vormen van geweld voor op scholen in het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs in het lopende schooljaar (2006-2007)?
- Wie is dader en wie is slachtoffer?
- Welke maatregelen treffen scholen om de schoolveiligheid te vergroten?
- Hoe ervaren leerlingen en ouders de sociale veiligheid op school?
- In hoeverre is er samenhang tussen het vóórkomen van diverse vormen van geweld met achtergrondkenmerken van de scholen?
- In hoeverre is er samenhang tussen de door leerlingen en ouders ervaren sociale veiligheid en de door de directeur gerapporteerde veiligheid op school?
- In hoeverre is er samenhang tussen de door leerlingen en ouders ervaren sociale veiligheid en de maatregelen die de school treft om de schoolveiligheid te vergroten?
- In hoeverre is er samenhang tussen het veiligheidsgevoel van ouders en kinderen met achtergrondkenmerken van de scholen?
- In hoeverre is er een verschil waarneembaar tussen het aantal incidenten in het reguliere basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

1.3 Onderzoekopzet en respons in het kort

Het onderzoek is uitgevoerd in de maanden februari tot en met maart 2007 en bestond uit twee fasen:

- Een eerste fase met een internetenquête onder schoolleiders
- Een tweede fase met een internetenquête onder leraren (groep 6, 7, en 8, en de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs), en een internet/schriftelijke enquête onder leerlingen en hun ouders (uit groep 7, en 8, en de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs).

Gemakshalve spreken wij in de rest van dit rapport over leraren, leerlingen en ouders. Hiermee doelen wij op:

- Leraren van de groepen 6, 7 en 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of leraren met een 'vaste' groep leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs.
- Leerlingen uit de groepen 7 of 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs
- Ouders van leerlingen uit de groepen 7 of 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs.

Een meer uitgebreide beschrijving van de onderzoekopzet is opgenomen in de bijlagen.

Aan het onderzoek werkten directeuren van in totaal 614 scholen mee. Op 66 scholen werkten naast schoolleiders ook leraren, leerlingen en/of ouders mee. Een meer uitgebreide responsverantwoording is opgenomen in de bijlagen.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport hebben wij een splitsing gemaakt in een rapportage over het regulier basisonderwijs en een rapportage over de gehele onderzochte populatie. In het hierop volgende hoofdstuk (H2) beschrijven wij de resultaten voor het regulier basisonderwijs en vergelijken wij deze met de vorige meting uit 2003. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van het onderzoek in het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, waarbij we deze onderling vergelijken. In beide hoofdstukken komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan bod: Het vóórkomen van verschillende geweldsvormen, de ontwikkeling van geweldsvormen, daders en slachtoffers, de veiligheidsbeleving van onderzochte groepen en het door de school gevoerde veiligheidsbeleid.

2 Het regulier basisonderwijs

Aan de meting van 2007 hebben naast scholen in het regulier basisonderwijs ook scholen uit het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs deelgenomen. Dit in tegenstelling tot de meting van 2003, waaraan uitsluitend scholen in het regulier basisonderwijs deelnamen. Teneinde de resultaten van de meting uit 2007 te vergelijken met die van 2003, laten wij in dit hoofdstuk de gegevens van scholen uit het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs buiten beschouwing. Deze resultaten worden beschreven in hoofdstuk 3.

Als wij hier onder spreken over leerlingen, leraren, en ouders doelen wij op:

- Leerlingen uit de groepen 7 of 8.
- Leraren van de groepen 6,7 en 8.
- Ouders van leerlingen uit de groepen 7 of 8.

In de verschillende tabellen in dit hoofdstuk geven wij weer op welk percentage van de scholen in het regulier basisonderwijs geweldsvormen voorkomen in de groepen 6,7 en 8 (volgens directeuren) en hoe vaak de geweldsvormen voorkomen per 100 leerlingen¹.

2.1 Het vóórkomen van geweld

Over elke vorm van geweld hebben wij schoolleiders en leraren gevraagd naar het feitelijk vóórkomen van verschillende vormen van geweld in het huidige schooljaar tot het moment van afname van de enquête (=maart 2007). Daarnaast zijn leerlingen gevraagd naar hun eigen situatie, terwijl ouders hun inschatting hebben gegeven van het voorkomen van incidenten bij hun eigen kind. De cijfers over ouders en leerlingen hebben betrekking op de periode na de kerstvakantie tot het moment van afname van de enquête (=maart 2007).

2.1.1 Pesten

In de enquête hebben wij schoolleiders en leraren gevraagd naar het feitelijk voorkomen van pestgedrag in het eerste halfjaar van het huidige schooljaar. Schoolleiders zijn hierbij uitsluitend gevraagd naar ernstig pestgedrag, waarbij leerlingen systematisch en langdurig door één of meer medeleerlingen worden gepest. Leraren hebben ook vragen beantwoord over incidentele pesterijen. Leerlingen en ouders hebben de vragen beantwoord voor de periode sinds de kerstvakantie tot het moment van afname van de enquête (=maart 2007).

¹Bij de berekening van het voorkomen geweld per 100 leerlingen is bij de directie-enquête voor scholen in het regulier basisonderwijs voor de vergelijkbaarheid met eerdere metingen het aantal leerlingen van de groepen 6, 7 en 8 geschat door van het totale aantal leerlingen op de school 3/8 te nemen. Dit is conform de meting van 2003.

Tabel 2.1 Percentage scholen waar leerlingen systematisch en langdurig zijn gepest en slachtoffers per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage scholen (directeuren)	Slachtoffers per 100 lln. (directeuren)
<i>Systematisch en langdurig pesten door medeleerlingen</i>	2003	39,7%	1,2
	2007	33,0%	0,9
<i>Systematisch en langdurig pesten door niet-leerlingen</i>	2003	8,4%	-
	2007	6,3%	-

Op éénderde van de scholen was het eerste halfjaar van het schooljaar 2006-2007 sprake van systematische en langdurige pesterijen van leerlingen. Bij de vorige meting was dit bij zo'n twee-vijfde van de scholen het geval, hetgeen een duidelijke daling inhoudt. Ook het pesten door niet-leerlingen is ten opzichte van 2002-2003 fors afgenomen. Het aantal slachtoffers per 100 leerlingen, naar opgave van de directeur, is eveneens duidelijk afgenomen van 1,2 naar 0,9.

Als we uitgaan van de opgave van directeuren blijkt er geen verband te zijn tussen het voorkomen van ernstig pestgedrag door leerlingen en achtergrondkenmerken van de school, zoals denominatie, regio, urbanisatiegraad en schoolgrootte.

Behalve aan directeuren hebben wij ook aan leraren gevraagd hoe vaak pestgedrag voorkomt¹. Volgens 36,6% van de leraren is het afgelopen halfjaar sprake geweest van ernstige vormen van pesten in de klas (was 38% in 2003). Incidentele pesterijen komen volgens 94,6% van de leraren in de klas voor (was 89% in 2003). Van de leraren geeft 27% aan dat leerlingen uit de klas zijn gepest door niet-leerlingen. Dit laatste is een toename ten opzichte van de meting uit 2003 (19,7%).

2.1.2 Bedreiging

In het onderzoek hebben wij schoolleiders, leraren, leerlingen en ouders gevraagd naar het voorkomen van bedreiging op de school of in de klas. Hieronder verstaan wij zowel dreiging met fysiek geweld als verbale intimidatie waarbij leerlingen of docenten bewust bang worden gemaakt.

Op iets meer dan een kwart van de scholen in het regulier basisonderwijs zijn dit schooljaar leerlingen bedreigd door medeleerlingen (zie onderstaande tabel). Dit is een afname ten opzichte van de situatie van vier jaar geleden. Het aantal gevallen van bedreiging per 100 leerlingen is ook sterk afgenomen. Ook het percentage scholen waar bedreiging door niet-leerlingen is voorgekomen is afgenomen. Bedreiging van leraren door leerlingen is enigszins toegenomen van 3,5% tot 4,4%. Op 3,8% van de scholen komt bedreiging van leraren door ouders voor.

¹ Deze gegevens zijn niet opgenomen in de tabel.

Tabel 2.2 Percentage scholen waar bedreiging is voorgekomen en bedreigingen per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage		
		scholen (directeuren)	Per 100 lln. (directeuren)	Per 100 lln. (leraren)
<i>Bedreiging door medeleerlingen</i>	2003	30,9%	2,6	9,2
	2007	25,9%	0,4	5,0
<i>Bedreiging van leraren door leerlingen</i>	2003	3,5%	0,1	0,1
	2007	4,4%	0,1	0,5
<i>Bedreiging van leraren en leerlingen door niet-leerlingen</i>	2003	17,9%	0,6	5,2*
<i>Waarvan bedreiging van leerlingen</i>	2003	-	-	4,9
<i>Waarvan bedreiging van leraren</i>	2003	-	-	0,3
Bedreiging van leraren en leerlingen door niet-leerlingen	2007	12,1%	0,2	3,4*
Waarvan bedreiging van leerlingen	2007	-	-	3,4
Waarvan bedreiging van leraren	2007	-	-	0,0

*Omdat leraren apart gevraagd zijn naar incidenten ten opzichte van leerlingen en ten opzichte van leraren presenteren wij in de tabel een somscore.

Bedreiging van medeleerlingen komt vaker voor op scholen in zeer sterk verstedelijkte gebieden. Op ruim 47% van de deelnemende scholen die liggen in een zeer sterk verstedelijkt gebied komt bedreiging door medeleerlingen voor, ten opzichte van zo'n 26% voor heel Nederland. Wat betreft het voorkomen van bedreiging van leraren is er ook een verschil te zien tussen scholen in gebieden met een verschillende mate van verstedelijking. Hier komen de incidenten relatief vaak voor op scholen in "sterk verstedelijkte gebieden" (10,6%), en "zeer sterk verstedelijkte gebieden" (7,1%) ten opzichte van heel Nederland (4,4%).

Volgens 26,7% van de leraren komt bedreiging van leerlingen door medeleerlingen voor. Bedreiging van leerlingen door niet-leerlingen komt volgens 15,9% van de leraren voor. Voor beide vormen van bedreiging is de opgave van docenten iets hoger dan die van directeuren. Tenslotte geeft 4,2% van de leraren aan *zelf* bedreigd te zijn op school.

2.1.3 Fysiek geweld

Het percentage scholen waar in de eerste helft van het schooljaar sprake is geweest van fysiek geweld tussen leerlingen¹ is de afgelopen vier jaar vrijwel gelijk gebleven, zo maakt onderstaande tabel duidelijk. Het aantal incidenten per 100 leerlingen is daarentegen sterk afgenomen. Het fysiek geweld door niet-leerlingen kent een afname ten opzichte van de vorige meting in 2003. Daarentegen is het fysiek geweld tegen leraren (door leerlingen) toegenomen. Net als in de vorige meting is het aantal gevallen van fysiek geweld volgens leraren hoger dan volgens schoolleiders.

¹ Het gaat hierbij om vechtpartijen die verder gaan dan een speelse stoeipartij waarbij de leerlingen geen ruzie hebben.

Tabel 2.3 Percentage scholen waar leerlingen met elkaar hebben gevochten en gevechten per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Percentage			
	Meting (directeuren)	Per 100 lln. (directeuren)	Per 100 lln. (leraren)	
<i>Fysiek geweld tussen leerlingen</i>	2003	37,3%	3,3	20,4
	2007	37,5%	1,0	17,8
<i>Fysiek geweld tegen leraren door leerlingen</i>	2003	3,3%	0,1	0,0
	2007	3,9%	0,1	0,4
<i>Fysiek geweld door niet-leerlingen tegen leraren en leerlingen</i>	2003	6,3%	0,2	1,8*
	2007	3,4%	0,1	6,7*

*Omdat leraren apart gevraagd zijn naar incidenten ten opzichte van leerlingen en ten opzichte van leraren presenteren wij in de tabel een somscore. De aparte waarden zijn voor 2003: 1,72 (leerlingen), 0,03 (leraren); voor 2007: 6,7 (leerlingen), 0 (leraren)

Op één school in de steekproef is in de eerste helft van het schooljaar 2006-2007 gebruik gemaakt van wapens in een vechtpartij tussen leerlingen. De school geeft echter aan dat dit in de meeste gevallen niet gebeurt. Bij de andere scholen zijn het afgelopen jaar geen wapens gebruikt in vechtpartijen tussen leerlingen.

Op twee scholen in de steekproef is in de eerste helft van het schooljaar 2006-2007 door een leraar fysiek geweld gebruikt tegenover een leerling. Op één school heeft één leraar zich daaraan schuldig gemaakt, terwijl dit op een andere school door twee leraren is gedaan.

Een verband tussen achtergrondkenmerken van de school en het vóórkomen van fysiek geweld (tussen leerlingen of tegen leraren) is niet gevonden.

Uit de enquête onder leraren blijkt dat volgens 70% van hen het afgelopen halfjaar is gevochten tussen leerlingen uit hun klas. Fysiek geweld door niet-leerlingen ten opzichte van leerlingen kwam volgens 14% van de leraren voor.

Twee leraren uit de steekproef zijn zelf het slachtoffer geweest van fysiek geweld. Van de twee gerapporteerde gevallen is de dader één keer een leerling, en één keer een ouder van een leerling.

2.1.4 Wapenbezit

In de enquête hebben wij schoolleiders, en leraren gevraagd in hoeverre er op de school wapens in beslag zijn genomen. Hierbij is uitgegaan van wapens in de breedste zin van het woord. De rapportage van leraren illustreert dit. Twee leraren melden in de enquête dat zij "wapens" in beslag hebben genomen. In het ene geval betrof het een zakmes, terwijl in het andere geval volgens de leraar "besjes in beslag werden genomen".

Tabel 2.4 Percentage scholen waar één of meer wapens in beslag zijn genomen en wapenbezit per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage scholen		Per 100 lln. (leraren)
		(directeuren)	(directeuren)	
<i>Inbeslagname van een wapen</i>	2003	10,8%	0,2	0,2
	2007	3,0%	0,0	0,2

Ten opzichte van de meting in 2003 is een sterke afname te zien in het percentage scholen waar wapens in beslag zijn genomen. Op alle basisscholen waar wapens in beslag zijn genomen gaat het om (zak)messen.

Het wapenbezit op scholen blijkt niet samen te hangen met achtergrondkenmerken van de school, zoals het aantal leerlingen, de regio waar de school zich bevindt, en de denominatie van de school.

2.1.5 Vernieling

In de enquête is gevraagd naar vernieling van schoolspullen en spullen van medeleerlingen. Wat betreft het percentage scholen waar vernieling is voorgekomen, valt een wisselend beeld te zien. Het percentage scholen waar schoolspullen door leerlingen zijn vernield, is afgenomen, evenals het aantal incidenten van vernieling van schoolspullen door leerlingen. Wat betreft vernieling van spullen van medeleerlingen en vernielingen door niet-leerlingen is te zien dat dit op meer scholen, maar in totaal (per 100 leerlingen) minder vaak voorkomt ten opzichte van 2003.

Tabel 2.5 Percentage scholen waar vernieling is voorgekomen en vernielingen per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage scholen		Per 100 lln. (leraren)
		(directeuren)	(directeuren)	
<i>Vernieling van schoolspullen door leerlingen</i>	2003	16,9%	0,8	2,3
	2007	13,0%	0,5	2,1
<i>Vernieling van spullen van medeleerlingen</i>	2003	27,7%	1,2	5,8
	2007	31,1%	1,0	5,1
<i>Vernieling door niet-leerlingen</i>	2003	54,0%	4,3	4,3
	2007	54,8%	1,8	3,6

Afgaande op de opgave van directeuren blijkt er geen verband te zijn tussen het voorkomen van vernielingen (zowel van schoolspullen, als van spullen van medeleerling en achtergrondkenmerken van de school, zoals denominatie, regio, urbanisatiegraad en schoolgrootte. Dit geldt zowel voor schoolspullen, als van spullen van medeleerlingen.

2.1.6 Seksuele intimidatie en misbruik

Tabel 2.6 Percentage scholen waar seksueel geweld is voorgekomen en seksueel geweld per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage	
		scholen (directeuren)	Per 100 lln. (leraren)
<i>Seksueel geweld door leerlingen</i>	2003	2,3%	0,4
	2007	3,2%	0,1
<i>Seksueel geweld door leraren</i>	2003	0,3%	0,0
	2007	0,3%	0,0
<i>Seksueel geweld door niet-leerlingen</i>	2003	7,2%	0,2
	2007	4,4%	0,1

Seksuele intimidatie of seksueel misbruik door medeleerlingen komt (ten opzichte van 2003) op meer scholen, maar minder vaak (in termen van incidenten per 100 leerlingen) voor. Het gaat hierbij om het hele spectrum van seksueel geweld: van herhaalde uitingen van verbale ongewenste intimiteiten, ongewenste betastingen tot en met aanranding en verkrachting.

Het seksueel geweld door leraren is gelijk gebleven in deze meting ten opzichte van die van 2003 (het gaat in deze meting om één school). In het seksueel geweld door niet-leerlingen is een afname te zien ten opzichte van de eerste helft van het schooljaar 2002-2003.

Het voorkomen van seksuele intimidatie of –misbruik op scholen blijkt niet samen te hangen met achtergrondkenmerken van de school, zoals het aantal leerlingen, de regio waar de school zich bevindt, en de denominatie van de school.

In de enquête onder leraren wordt door twee van hen melding gedaan van seksuele intimidatie of misbruik van leerlingen door andere leerlingen. Seksueel geweld door niet-leerlingen of door leerkrachten is niet gemeld.

2.1.7 Discriminatie

Tabel 2.7 Percentage scholen waar discriminatie is voorgekomen en discriminatie per 100 leerlingen; eerste helft schooljaar

	Meting	Percentage	
		scholen (directeuren)	Per 100 lln. (leraren)
<i>Discriminatie door medeleerlingen</i>	2003	25,0%	4,2
	2007	21,4%	0,4
<i>Discriminatie leraar door leerlingen</i>	2003	3,9%	0,7
	2007	0,5%	0,0
<i>Discriminatie van leerlingen en leraren door niet-leerlingen</i>	2003	10,9%	14,3*
	2007	6,7%	0,1

*Omdat leraren apart gevraagd zijn naar incidenten ten opzichte van leerlingen en ten opzichte van leraren presenteren wij in de tabel een somscore. De aparte waarden zijn voor 2003: 10,5 (leerlingen), 3,7 (leraren); voor 2007: 5,6 (leerlingen), 0,3 (leraren)

In bovenstaande tabel is te zien dat het aantal scholen waar sprake is geweest van discriminatie door medeleerlingen ten opzichte van de vorige meting is afgenomen. Discriminatie van leraren is zelfs zeer sterk afgenomen van 10,9% van de scholen tot 0,5%. Daarentegen is wel een toename te zien in het aantal scholen waar discriminatie door niet-leerlingen voorkomt.

Discriminatie van leerlingen komt vaker voor op scholen in zeer sterk verstedelijkte gebieden (34,3%) dan in Nederland als geheel (21,1%)

Op iets meer dan de helft van de scholen in het regulier basisonderwijs is in de eerste helft van het school 2006/2007 sprake geweest van discriminatie van medeleerlingen. Op 88% van de scholen waar sprake is van discriminatie van medeleerlingen komt dit incidenteel voor (minder dan 1x per maand). Discriminatie door niet-leerlingen komt minder vaak voor (op ongeveer 40% van de scholen). Ook hier gaat het in de overgrote meerderheid om incidenten.

Van de leraren geven er drie aan zelf het slachtoffer te zijn van discriminatie. Op verzoek van het Ministerie van OCW hebben wij in deze meting gevraagd of docenten gediscrimineerd werden op grond van hun seksuele geaardheid. Dit bleek in één geval zo te zijn.

2.1.8 Relatie tussen verschillende vormen van geweld

In het onderzoek hebben wij ook de samenhang onderzocht tussen verschillende vormen van geweld. Hierbij constateren wij een onderlinge samenhang tussen vormen van geweld tussen leerlingen enerzijds, en geweld (fysiek geweld en bedreiging) ten opzichte van docenten. Seksueel geweld blijkt los te staan (dus niet vaak samen voor te komen) van andere vormen van geweld. Dit is in lijn met de bevindingen uit het onderzoek van 2003.

2.1.9 Invloed van achtergrondkenmerken

De achtergrondkenmerken van de scholen in het regulier basisonderwijs blijken (net als in de vorige meting) een beperkte voorspellende waarde te hebben voor het vóórkomen van geweld. Op de totale geweldsscore (een samenstelling van verschillende vormen van geweld) blijkt alleen de urbanisatiegraad van invloed te zijn. Op scholen in een (zeer) sterk verstedelijkt gebied komen meer vormen van geweld voor dan in scholen in minder verstedelijkte gebieden. Dit is in lijn met bevindingen uit 2003.

2.2 Ontwikkeling van geweldsvormen

In de vorige paragrafen hebben wij de "geweldsscores" steeds vergeleken met die uit de eerdere meting van 2003. In de vragenlijst hebben wij schoolleiders en leraren ook expliciet gevraagd naar hun eigen beeld van de ontwikkeling ten opzichte van het vorige schooljaar. Dit resulteert in onderstaand beeld.

Tabel 2.8 Ontwikkeling in geweldsvormen ten opzichte van vorige schooljaar (volgens directeuren en leraren)

Geweldsvorm	Directeuren			Leraren		
	Toename	Gelijk	Afname	Toename	Gelijk	Afname
Pesten (naar leerlingen)	1,4%	59,5%	39,1%	-	-	-
Pesten (naar incidenten)	2,5%	53,7%	43,8%	5,2%	46,1%	48,7%
Bedreiging	6,5%	71,4%	22,1%	13,2%	68,6%	18,2%
Fysiek geweld	2,8%	74,6%	22,6%	12,1%	61,4%	26,5%
Wapenbezit	1,1%	95,0%	3,8%	0,0%	89,8%	10,2%
Vernieling	12,8%	63,5%	23,7%	8,0%	66,0%	26,1%
Seksueel geweld	2,1%	90,3%	7,6%	2,3%	92,6%	5,0%
Discriminatie	1,6%	86,9%	11,6%	7,4%	69,5%	23,1%

Het merendeel van de schooldirecteuren in het regulier basisonderwijs ervaart dat het voorkomen van geweld ten opzichte van het voorgaande schooljaar gelijk is gebleven. Schoolleiders die een verandering constateren, zien vaker een afname van de verschillende vormen van geweld dan een toename. Dit alles is in lijn met de gevonden resultaten over de afname van geweld ten opzichte van de meting in 2003.

Ook leraren constateren in meerderheid dat het aantal incidenten gelijk is gebleven ten opzichte van het vorige schooljaar. In de gevallen waarin zij een ontwikkeling constateren wijst deze in de meeste gevallen naar een afname van het aantal incidenten. In vergelijking met de resultaten van schoolleiders valt wel op dat leraren relatief vaak een toename constateren van bedreiging en fysiek geweld. Schooldirecteuren constateren relatief vaak een toename van vernieling.

2.3 Daders en slachtoffers bij incidenten

Aan schoolleiders is gevraagd of (bepaalde typen) geweldsvormen voornamelijk worden "gepleegd" door jongens of door meisjes, of dat hier geen verschil in is.

Tabel 2.9 Daders van geweldsvormen (volgens directeuren)

	(Vooral) jongens	Geen verschil	(Vooral) meisjes
Pesten (N=132)	28,0%	64,4%	7,6%
Bedreiging (N=17)	88,2%	11,8%	0,0%
Fysiek geweld (N=146)	84,9%	13,0%	2,1%
Wapenbezit (N=11)	100,0%	0,0%	0,0%
Vernieling (N=111)	72,0%	27,0%	0,9%
Seksueel geweld (N=15)	66,7%	33,3%	0,0%
Discriminatie (N=76)	48,7%	50,0%	1,3%

Net als in de vorige meting is te zien dat bij incidenten de daders relatief vaak (vooral) jongens zijn. Pesten en discriminatie van medeleerlingen verschillen wat dat betreft van de andere sociaal geweldsvormen; hierbij zien schoolleiders relatief vaak geen verschil tussen jongens en meisjes wat betreft het ouderschap.

Tabel 2.10 Daders van geweldsvormen (volgens directeuren)

	Individueel	Groepen	Beide
Pesten (N=135)	34,8%	30,4%	34,8%
Bedreiging (N=99)	58,6%	15,2%	26,2%
Fysiek geweld (N=148)	81,8%	2,7%	15,5%
Vernieling (N=111)	50,5%	18,0%	31,5%
Discriminatie (N=81)	61,7%	16,0%	22,2%

Bij de meeste vormen van geweld treden de daders (vooral) individueel op. Ernstig pestgedrag wordt ten opzichte van de andere geweldsvormen vaker in groepen "gepleegd".

Tabel 2.11 Slachtoffers van geweldsvormen (volgens directeuren)

	(Vooral) jongens	Geen verschil	(Vooral) meisjes
Pesten (N=130)	27,7%	53,8%	18,5%
Seksueel geweld (N=18)	11,1%	33,7%	55,6%

Wat betreft ernstige vormen van pesten zien de meeste directeuren geen verschil tussen het slachtofferschap van jongens en meisjes. Schoolleiders die hier wel een tendens in zien, zijn iets vaker geneigd te zeggen dat (vooral) jongens slachtoffer zijn van ernstig pestgedrag. Bij seksueel geweld zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens.

2.4 Veiligheidsbeleving door de verschillende groepen

In de verschillende enquêtes hebben wij de respondenten gevraagd een oordeel te geven over de sociale veiligheid op hun school. In deze paragraaf gaan wij hierop in.

2.4.1 Veiligheidsoordeel directeuren en leraren

Schooldirecteuren beoordelen de sociale veiligheid op hun school op een schaal van 1 tot 10 met gemiddeld een 8,2. In 2003 was dit cijfer een 7,9. Eén directeur beoordeelt de sociale veiligheid op de eigen school als onvoldoende (het cijfer 5). Directeuren van scholen die liggen in zeer sterk verstedelijkte gebieden geven de sociale veiligheid van hun school gemiddeld een lager cijfer (7,7) dan de hele groep. Voor de overige achtergrondkenmerken zijn geen (significante) verschillen gevonden.

Leraren beoordelen de veiligheid op school met een 8,1 (in 2003 was dit nagenoeg gelijk: 8,2). De veiligheid in de klas wordt door hen hoger beoordeeld, met gemiddeld een 8,5 (ook dit was in 2003 nagenoeg gelijk: 8,6).

Eén docent beoordeelt de veiligheid op school als onvoldoende en geeft hiervoor zelfs het rapportcijfer 2. Opmerkelijk genoeg beoordeelt deze docent de veiligheid voor leerlingen in de eigen klas met een 8. Geen van de docenten beoordeelt de veiligheid in de eigen klas als onvoldoende.

2.4.2 Veiligheidsoordeel leerlingen

Naast schoolleiders en leraren hebben wij ook leerlingen in de groepen 7 en 8 gevraagd naar het voorkomen van incidenten. Hierbij hebben wij hen gevraagd in hoeverre en hoe vaak zij te maken hebben met verschillen de vormen van geweld. In onderstaande tabel geven wij dit weer. Hierbij maken wij meteen een vergelijking met de resultaten uit de meting van 2003.

Tabel 2.12 Voorkomen van verschillende vormen van geweld in de eerste maanden van het schooljaar, volgens leerlingen

Geweldsvorm	Meting	Niet	Soms	Vaak
<i>Pesten</i>	2003	73,7%	23,6%	2,8%
	2007	78,1%	20,3%	1,6%
<i>Bedreiging</i>	2003	82,1%	15,9%	1,9%
	2007	79,9%	18,0%	2,1%
<i>Fysiek geweld</i>	2003	72,5%	25,1%	2,3%
	2007	67,9%	30,8%	1,3%
<i>Wapen (gezien)</i>	2003	86,4%	12,3%	1,3%
	2007	90,2%	9,3%	0,5%
<i>Vernieling</i>	2003	90,2%	9,4%	0,4%
	2007	83,9%	15,4%	0,7%
<i>Ongewild betast*</i>	2003	80,1%	18,0	2,0%
	2007	97,6%	2,0%	0,3%
<i>Discriminatie</i>	2003	87,5%	10,6%	1,9%
	2007	92,7%	6,7%	0,6%

* In de meting van 2007 werd in tegenstelling tot die van 2003 *wel* aangegeven dat het hierbij uitsluitend om seksuele betasting ging. De sterke afname van deze geweldsvorm kan daarom (in elk geval voor een deel) worden toegeschreven in een minder ruime omschrijving.

Bovenstaande tabel laat een diffuus beeld zien. Sommige geweldsvormen worden door meer leerlingen ervaren dan in 2003, terwijl wij bij ander vormen juiste een afname constateren. Minder leerlingen hebben te maken met pestgedrag, wapenbezit en discriminatie blijken af te nemen. Meer leerlingen blijken echter te maken te krijgen met bedreiging, fysiek geweld en vernieling, volgens hun eigen opgave. Bij fysiek geweld kan de kanttekening gemaakt worden dat hoewel dit volgens meer leerlingen voorkomt, de frequentie per leerling afneemt; minder leerlingen geven aan dat zij vaak slachtoffer zijn van fysiek geweld.

Van de leerlingen voelt zo'n 88% zich meestal veilig in de klas (in 2003: circa 90%). Op school (buiten de klas) voelt 84% zich meestal veilig (in 2003: circa 80%).

In de klas voelt 1% van de leerlingen zich meestal onveilig. Eveneens 1% van de leerlingen zegt zich meestal onveilig te voelen op school. Beide percentages zijn gelijk aan die van 2003.

Bijna 80% van de leerlingen voelde zich in de eerste maanden van 2007 nooit onveilig. 10% voelde zich onveilig onderweg van huis naar school (of andersom), voor 5% speelde dit onveiligheidsgevoel vooral in de klas, terwijl dit voor zo'n 6% vooral op school (buiten de klas) het geval was.

Gemiddeld geven leerlingen de veiligheid op school het rapportcijfer 8,5. in 2003 was het gemiddelde cijfer iets hoger (8,7). Het meest gegeven cijfer is een 9, gevolgd door een 10.

4,2% van de leerlingen becijfert de veiligheid op school als onvoldoende (lager dan een 6) dit percentage is hoger dan in 2003 toen 2,6% van de leerlingen aangaf zich onveilig te voelen.

Jongens (8,8) geven gemiddeld een hoger cijfer voor hun eigen veiligheid dan meisjes (8,2). Tussen leerlingen uit groep 7 en 8 blijkt weinig verschil te bestaan wat betreft hun veiligheidsgevoel.

2.4.3 Veiligheidsoordeel ouders

Ouders van leerlingen in de groepen 7 en 8 hebben vragen beantwoord over de geweldsvormen waarmee hun kinderen te maken hebben.

Tabel 2.13 Voorkomen van verschillende vormen van geweld in de eerste maanden van het schooljaar, volgens ouders

Geweldsvorm	Meting	Niet	Soms	Vaak
<i>Pesten</i>	2003	88,0%	10,5%	1,5%
	2007	83,5%	12,5%	4,0%
<i>Bedreiging</i>	2003	90,1%	9,1%	0,8%
	2007	89,7%	8,2%	2,0%
<i>Fysiek geweld</i>	2003	84,5%	14,6%	0,9%
	2007	82,7%	14,7%	2,6%
<i>Wapen (gezien)</i>	2003	94,4%	5,3%	0,4%
	2007	94,8%	4,8%	0,4%
<i>Vernieling</i>	2003	92,6%	7,2%	0,3%
	2007	91,2%	8,4%	0,4%
<i>Ongewild betast</i>	2003	97,7%	2,0%	0,2%
	2007	99,1%	0,9%	0,0%
<i>Discriminatie</i>	2003	94,0%	5,2%	0,8%
	2007	93,3%	6,4%	0,3%

Over het geheel gezien blijken ouders (net zoals dat in de meting van 2003 het geval was) een positiever beeld te hebben van de veiligheid op school dan leerlingen. Ouders geven vaker op dat hun kind geen slachtoffer is van vormen van geweld dan leerlingen zelf. Vergelijken met de meting uit 2003 geven in de meest recente meting meer ouders aan dat hun kinderen slachtoffer zijn van pestgedrag, bedreiging, fysiek geweld, vernieling en discriminatie. Bedreiging, wapenbezit, en ongewilde betasting blijken in de ouderrapportage daarentegen af te nemen ten opzichte van 2003.

Van de ouders geeft ruim 92% aan dat hun kind zich meestal veilig voelt in de klas, ruim 7% schat in dat hun kind zich soms onveilig voelt, ongeveer een half procent van gedachte is dat hun kind zich in de klas meestal onveilig voelt.

Ouders schatten het veiligheidsgevoel van hun kinderen buiten de klas lager in: volgens 90% voelt hun kind zich meestal veilig op school (in 2003 bedroeg dit percentage 93%), bijna 8% schat in dat hun kind zich soms onveilig voelt (2003: 6,2%), terwijl ruim 2% van gedachte is dat hun kind zich op school meestal onveilig voelt (2003: 0,8%). Ouders schatten het veiligheidsgevoel van hun kinderen in 2007 dus lager in dan in 2003.

Meer dan driekwart van de ouders geeft aan dat hun kinderen zich sinds de kerstvakantie nooit onveilig hebben gevoeld op de school. Iets meer dan 10% van de leerlingen voelde zich op weg van en naar school onveilig, aldus ouders. Volgens 4,4% van de ouders speelde het onveiligheidsgevoel vooral in de klas, terwijl dit voor 9,7% vooral op school (buiten de klas) het geval was.

Ouders zijn eveneens gevraagd met een cijfer aan te geven hoe veilig zij de school van hun kind vinden. Gemiddeld schatten ouders in dat hun kinderen de veiligheid op school beoordeelt met een 8,4 (leerlingen zelf gaven het cijfer 8,5). Zelf geven de ouders het cijfer 8,1. Deze gemiddelden zijn gelijk aan die uit de meting van 2003.

Van de ouders schat 3,1% in dat hun kind de veiligheid op school als onvoldoende beoordeelt (=lager dan een 6) (4,7% van de leerlingen gaf een onvoldoende). Zelf geeft 6,1% van de ouders de veiligheid op school een onvoldoende.

2.4.4 Vergelijking van veiligheidsoordelen

Net als in de vorige meting uit 2003 hebben wij voor de scholen waar naast schooldirecteuren ook minstens één leraar, ouder, en leerling heeft deelgenomen het gemiddelde rapportcijfer voor de sociale veiligheid opnieuw berekend (de cijfers wijken daardoor af van de in de vorige paragrafen gepresenteerde cijfers). Dit levert onderstaand beeld op.

Tabel 2.14 Beoordeling van de sociale veiligheid

	Oordeel 2003	Oordeel 2007
Directeuren (school)	7,9	8,3
Leraren (school)	8,2	8,3
Ouders (school) ⁵	8,4	8,5
Leerlingen (school)	8,7	8,7
Leraren (klas)	8,6	8,6

In bovenstaande tabel is een verhoging te zien in de beoordeling van de sociale veiligheid voor leerlingen op school. Voor leerlingen en docenten (over hun klas) is de gemiddelde ten opzichte van vorige meting niet veranderd.

2.5 Veiligheidsbeleid op school

Naast vragen over het vóórkomen van verschillende vormen van geweld, hebben wij schooldirecteuren vragen voorgelegd over de activiteiten die de school ontplooit om de school veilig(er) te houden en te maken. In dit hoofdstuk gaan wij hier op in. Achtereenvolgens geven wij weer wat scholen doen (volgens de schoolleider), en hoe dit gewaardeerd wordt door leraren en ouders. Tenslotte bekijken wij in hoeverre er een relatie is waar te nemen tussen het ingezette beleid en het vóórkomen van verschillende vormen van geweld.

⁵ Dit is de inschatting van de ouders over hoe veilig hun kind zich voelt. Hun eigen oordeel over de veiligheid was in 2003: 8,1 en 2007: 8,2

Op vrijwel alle scholen wordt preventie- en veiligheidsbeleid gevoerd. Voor het regulier basisonderwijs gebeurt dat bij bijna 92% van de scholen. In 2003 bedroeg dit percentage 80%. Deed in 2003 één op de vijf scholen niets aan veiligheidsbeleid, nu is dat teruggelopen tot één op de twaalf.

Vormen van veiligheidsbeleid

In onderstaande tabel maken wij een vergelijking met de meting uit 2003. Destijds zijn de scholen over minder maatregelen gevraagd of deze op de school worden ingezet dan in 2007.

Tabel 2.15 Vormen van veiligheidsbeleid die op de school worden ingezet (volgens directeuren)⁶

Maatregel	% scholen 2003	% scholen 2007
Aanstellen vertrouwenspersoon	71,0%	83,3%
Contact opnemen met ouders bij incidenten	-	82,8%
Schoolregels opgesteld, aangescherpt of opnieuw onder de aandacht gebracht	-	81,1%
Pestprotocol	67,0%	75,1%
Leerlingvolgsystemen	-	74,8%
Meer controle op het schoolplein	-	49,2%
Specifieke projecten rond geweld	44,4%	47,5%
Projecten en cursussen voor leerlingen over de omgang met pesten	-	34,6%
Veiligheidsbeleid opgesteld	-	30,6%
Gewelddadige leerlingen worden van school verwijderd	44,5%	29,1%
Schoolplein wordt buiten schooltijd gesloten	30,0%	29,1%
Contacten met de politie zijn geïntensiveerd	38,9%	29,0%
Cursussen voor leraren	-	18,1%
Projecten en cursussen voor ouders over de omgang met pesten	-	8,0%
Anders	26,1%	13,2%
<i>Geen veiligheidsbeleid</i>	<i>19,7%</i>	<i>8,5%</i>

Bij de meeste scholen bestaat het veiligheidsbeleid uit meerdere elementen. De meest voorkomende vormen van maatregelen zijn het aanstellen van een vertrouwenspersoon en het contact opnemen met ouders bij incidenten. Op meer dan 90% van de scholen in het regulier basisonderwijs zijn maatregelen ingesteld om de school veilig te houden of te maken. Daarnaast heeft een grote meerderheid van de scholen schoolregels opgesteld, aangescherpt of opnieuw onder de aandacht gebracht, een pestprotocol opgesteld of maken zij gebruik van leerlingvolgsystemen.

In de helft van de gevallen waar men veiligheidsbeleid voert, betreft dit o.a. specifieke projecten rond het thema geweld/sociale veiligheid. Op scholen waar specifieke projecten rond het thema geweld/sociale veiligheid worden georganiseerd heeft dit in zo'n 89% van de gevallen betrekking op pesten (42% van alle scholen in het regulier basisonderwijs), in ongeveer 86% van de gevallen op waarden en normen (41%). Op iets meer dan een derde van

⁶ In de meting van 2007 zijn schoolleiders (ten opzichte van de meting van 2003) voor meer vormen van veiligheidsbeleid gevraagd of de maatregelen op de school worden ingezet. Hierdoor ontbreken voor een aantal aspecten de percentages voor 2003.

deze scholen wordt aandacht besteed aan onderhandelen tussen leerlingen (16% van alle scholen). Op ongeveer 20% van de scholen met specifieke projecten werden andere typen projecten georganiseerd (9%). Deze hadden met name betrekking op het versterken van de sociale vaardigheden, en de weerbaarheid van leerlingen.

Wat betreft het vóórkomen van geweld blijkt voor de meeste geweldsvormen geen verschil te bestaan tussen scholen die wel of geen activiteiten ontplooiën om de school veilig(er) te houden en te maken. Dit is wel het geval voor vernieling van schoolspullen, vernieling van spullen van medeleerlingen en wapenbezit. Deze "geweldsvormen" komen iets vaker voor op scholen die wél preventie en veiligheidsbeleid inzetten.

Samenwerking met andere organisaties

Van alle reguliere basisscholen werkt bijna twee-derde samen met andere organisaties met betrekking tot het veiligheidsbeleid. Hierbinnen werkt ruim twee-derde samen met de politie, terwijl meer dan de helft van deze scholen samenwerkt met instellingen in het maatschappelijk werk en andere basisscholen. Binnen de categorie "anders", wordt met name verwezen naar buurtnetwerken of de gemeente.

Tabel 2.16 Samenwerkingspartners in het kader van schoolveiligheidsbeleid (volgens directeuren)

Organisatie	% van de scholen die met andere organisaties samenwerken	% op het totaal aantal scholen
Politie	69,4%	45,2%
Maatschappelijk werk	55,2%	36,0%
Andere basisscholen	52,6%	34,3%
Weer Samen Naar School (WSNS)	48,7%	31,8%
Jeugdzorg	47,4%	30,9%
Onderwijsbegeleidingsdienst	43,1%	28,1%
Anders	21,6%	14,1%

Registratie en aangifte van incidenten

In de enquête hebben wij schoolleiders gevraagd in hoeverre zij (los van het daadwerkelijk voorkomen van incidenten) een registratie (zouden) bijhouden van incidenten, en in hoeverre zij hiervan aangifte zouden doen bij de politie.

Tabel 2.17 Registratie en aangifte van incidenten (volgens directeuren)

	Registratie			Aangifte		
	Altijd	Soms wel/ soms niet	Nooit	Altijd	Soms wel/ soms niet	Nooit
Zware vormen van pesten	67,5%	20,7%	11,8%	29,3%	37,4%	33,3%
Vernieling	55,4%	28,3%	16,3%	68,0%	25,4%	6,7%
Bedreiging van medeleerlingen	57,1%	23,6%	19,2%	39,9%	36,7%	23,4%
Bedreiging van leraren	64,8%	10,3%	24,9%	52,7%	25,4%	21,9%
Fysiek geweld tegen leerlingen	54,4%	25,6%	20,0%	36,7%	40,1%	23,2%
Fysiek geweld tegen leraren	64,5%	12,3%	23,2%	53,9%	24,4%	21,7%
Wapenbezit	63,3%	3,4%	33,3%	69,2%	11,6%	19,2%
Seksueel geweld	72,2%	6,4%	21,4%	75,9%	8,6%	15,5%
Discriminatie van leerlingen	49,8%	29,6%	20,7%	24,4%	49,3%	26,4%
Discriminatie van leraren	53,4%	19,0%	27,6%	27,1%	45,1%	27,8%

De meerderheid van de schooldirecteuren geeft aan ten allen tijde een registratie bij te houden van incidenten. Ongeveer een derde van de schoolleiders zegt geen registratie bij te houden van wapenbezit. Uit de enquête blijkt dat deze geweldsvorm overigens zelden voorkomt. Bijna een kwart van de directeuren zegt bedreiging van leraren niet te registreren. Een ruime meerderheid van de scholen zegt ten allen tijde aangifte te doen van seksueel geweld. Het gaat hierbij om het hele spectrum van seksueel geweld: van herhaalde uitingen van verbale ongewenste intimiteiten, ongewenste betastingen tot en met aanranding en verkrachting.

Een meerderheid van de scholen zegt tenslotte altijd aangifte te doen van wapenbezit, vernieling en bedreiging van leraren.

Tevredenheid over veiligheidsbeleid

Van de leraren is slechts 3% ontevreden over hetgeen de school doet om de school veilig te maken of houden *voor leerlingen*. Het betreft hier twee docenten. Alle leraren die hebben deelgenomen aan het onderzoek geven aan dat de school in hun optiek voldoende doet om de school veilig te maken of houden *voor hen als docent*.

Van de ouders vindt bijna 90% dat de school voldoende doet om de school veilig te houden.

3 Het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs in relatie tot het regulier basisonderwijs

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk maken wij een vergelijking tussen scholen uit verschillende onderwijstypen in de ervaren sociale veiligheid. Hierbij bekijken wij steeds het regulier basisonderwijs (BAO), het speciaal basisonderwijs (SBAO) en het speciaal onderwijs (SO)⁷.

Meer specifiek gaat het bij deze onderwijssoorten om:

- Leraren van de groepen 6,7 en 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of leraren met een 'vaste' groep leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs.
- Leerlingen uit de groepen 7 of 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs
- Ouders van leerlingen uit de groepen 7 of 8 van het regulier basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs.

Zoals eerder vermeld zijn het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs niet onderzocht in de vorige meting. Daarom kan een vergelijking met de situatie in 2003 niet plaatsvinden. Om de cijfers van deze onderwijssoorten toch in perspectief te kunnen plaatsen worden zij naast die van het regulier basisonderwijs geplaatst. Voor het regulier basisonderwijs zijn de gegevens hetzelfde als die in het vorige hoofdstuk vermeld stonden.

In sommige gevallen hebben wij op basis van de scores van de afzonderlijke onderwijstypen een totaalscore berekend. Hierbij hebben wij statistisch gecorrigeerd voor over- en ondervertegenwoordiging van bepaalde typen scholen. Het totaal is dus geen gemiddelde van de drie onderwijssoorten, maar de gegevens van alle scholen bij elkaar. Aangezien het regulier basisonderwijs veruit het grootste aantal scholen heeft zal het gemiddelde steeds dicht bij deze waarden liggen.

3.2 Het vóórkomen van verschillende vormen van geweld

Onderstaande tabel geeft weer op hoeveel procent van de scholen de verschillende geweldsvormen hebben plaatsgevonden in de eerste helft van het schooljaar 2006/2007. Over het geheel gezien zijn er aanzienlijke verschillen tussen de verschillende schooltypen. In de meeste gevallen vinden de geweldsvormen in het speciaal onderwijs en in het speciaal basisonderwijs op een groter deel van de scholen plaats dan in het regulier basisonderwijs.

⁷ Binnen de groep scholen voor speciaal onderwijs wordt op een beperkt aantal scholen (ook) voortgezet speciaal onderwijs verzorgd.

Tabel 3.1 Het voorkomen van verschillende vormen van geweld volgens directeuren

Vorm van geweld	Totaal	BAO	SBAO	SO
Pesten van medeleerlingen	33,3%	33,0%	42,7%	31,4%
Pesten door niet-leerlingen	6,2%	6,3%	8,6%	3,6%
Vernieling van schoolspullen door leerlingen	14,6%	13,0%	20,6%	42,9%
Vernieling van spullen van medeleerlingen	32,7%	31,1%	53,3%	44,2%
Vernieling door niet-leerlingen	53,5%	54,8%	43,8%	34,7%
Bedreiging door medeleerlingen	29,1%	25,9%	68,9%	56,3%
Bedreiging van leraren door leerlingen	7,3%	4,4%	25,2%	50,5%
Bedreiging van leraren en leerlingen door niet-leerlingen	12,0%	12,1%	16,3%	5,4%
Bedreiging van leraren door ouders van leerlingen	3,8%	3,8%	4,8%	3,2%
Fysiek geweld tussen leerlingen	39,6%	37,5%	68,2%	56,6%
Fysiek geweld tegen leraren door leerlingen	7,0%	3,9%	29,6%	52,1%
Fysiek geweld door niet-leerlingen tegen leraren en leerlingen	3,3%	3,4%	2,8%	2,1%
Fysiek geweld tegen leraren door ouders	0%	0%	0%	0%
Fysiek geweld door leraren tegen leerlingen	0,9%	0,5%	8,3%	2,2%
Inbeslagname van een wapen	3,7%	3,0%	11,1%	13,3%
Seksueel geweld door leerlingen	4,4%	3,2%	7,7%	27,2%
Seksueel geweld door leraren	0,2%	0,2%	0%	0%
Seksueel geweld door niet-leerlingen	4,5%	4,4%	6,7%	4,1%
Discriminatie door medeleerlingen	23,3%	21,4%	50,0%	37,4%
Discriminatie van leerlingen en leraren door niet-leerlingen	6,9%	6,7%	11,6%	4,9%
Discriminatie van leraren door leerlingen	1,0%	0,5%	3,8%	9,6%
Discriminatie leraar door leerlingen op grond van geaardheid	0,1%	0%	0%	2,2%
Discriminatie leraar door niet-leerlingen op grond van geaardheid	0,3%	0,3%	0%	0%

Vernielingen door leerlingen komen op in het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs relatief vaker voor dan in het regulier basisonderwijs. Ook bedreiging (van leerlingen en leraren) komt aanzienlijk vaker voor in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs dan in het regulier basisonderwijs. Ditzelfde geldt voor discriminatie, fysiek geweld en seksueel geweld.

In de volgende tabel geven wij het berekende aantal incidententen per 100 leerlingen weer. Ook hierin is voor een groot deel van de geweldsvormen een aanzienlijk verschil te zien tussen de verschillende onderwijstypen.

Tabel 3.2 Het voorkomen van verschillende vormen van geweld per 100 leerlingen volgens directeuren

Vorm van geweld	Totaal	BAO	SBAO	SO
Pesten van medeleerlingen	1,2	0,9	1,4	2,2
Vernieling van schoolspullen door leerlingen	0,5	0,5	0,7	2,8
Vernieling van spullen van medeleerlingen	1,3	1,0	1,9	2,4
Vernieling door niet-leerlingen	1,8	1,8	1,8	1,8
Bedreiging door medeleerlingen	1,0	0,4	1,7	3,3
Bedreiging van leraren door leerlingen	0,5	0,1	0,6	2,5
Bedreiging van leraren en leerlingen door niet-leerlingen	0,2	0,2	0,4	0,2
Bedreiging van leraren door ouders van leerlingen	0,1	0,1	0,1	0,1
Fysiek geweld tussen leerlingen	1,2	1,0	1,9	1,8
Fysiek geweld tegen leraren door leerlingen	0,4	0,1	0,6	2,2
Fysiek geweld door niet-leerlingen tegen leraren en leerlingen	0,1	0,1	0,1	0,1
Fysiek geweld tegen leraren door ouders	0,0	0,0	0,0	0,0
Inbeslagname van een wapen	0,2	0,0	0,2	0,6
Seksueel geweld door leerlingen	0,4	0,1	0,2	2,1
Seksueel geweld door leraren	0,0	0,0	0,0	0,0
Seksueel geweld door niet-leerlingen	0,1	0,1	0,1	0,4
Discriminatie door medeleerlingen	0,6	0,4	1,1	0,9
Discriminatie van leraren door leerlingen	0,1	0,0	0,1	0,4
Discriminatie van leerlingen en leraren door niet-leerlingen	0,1	0,1	0,2	0,1

Tabel 3.3 Het voorkomen van verschillende vormen van geweld per 100 leerlingen volgens leraren

Vorm van geweld	BAO	SBAO	SO
Pesten van medeleerlingen	30,3	64,1	169,0
Pesten door niet-leerlingen	12,5	20,6	15,4
Vernieling van schoolspullen door leerlingen	2,1	5,2	37,9
Vernieling van spullen van medeleerlingen	5,1	6,9	45,7
Vernieling door niet-leerlingen	3,6	7,0	2,4
Bedreiging door medeleerlingen	5,0	23,6	197,1*
Bedreiging van leraren door leerlingen	0,5	1,2	10,1
Bedreiging van leraren en leerlingen door niet-leerlingen	3,4	18,5	14,8
Bedreiging van leraren door ouders van leerlingen	0,0	0,0	0,0
Fysiek geweld tussen leerlingen	17,8	36,2	71,0
Fysiek geweld tegen leraren door leerlingen	0,4	0,4	0,0
Fysiek geweld door niet-leerlingen tegen leraren en leerlingen	6,7	1,3	1,6
Fysiek geweld tegen leraren door ouders	0,0	0,0	0,0
Inbeslagname van een wapen	0,2	3,0	2,6
Seksueel geweld door leerlingen	1,1	0,0	4,4
Seksueel geweld door leraren	0,0	0,0	0,0
Seksueel geweld door niet-leerlingen	0,0	0,0	27,5
Discriminatie door medeleerlingen	8,1	28,4	108,8
Discriminatie van leraren door leerlingen	0,3	17,2	4,0
Discriminatie van leerlingen en leraren door niet-leerlingen	5,8	0,0	18,1
Discriminatie leraar door leerlingen en niet-leerlingen op grond van geaardheid	0,0	0,0	0,0

* Deze hoge waarde kan voor een deel worden toegeschreven aan één leraar van één school, die meldt dagelijks bedreigingen te zien. Als dit geval buiten beschouwing wordt gelaten, komt het gemiddelde uit op 80,1.

Op scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs blijkt het aantal incidenten per honderd leerlingen, zoals berekend op basis van de opgave van leraren in de meeste gevallen hoger te liggen dan dat voor het regulier basisonderwijs.

3.3 Ontwikkeling van geweldsvormen

Uit onderstaande tabel blijkt dat, net als in het regulier basisonderwijs, ook op de meeste scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs het voorkomen van geweld ten opzichte van het voorgaande schooljaar volgens de meerderheid van de directeuren en leraren gelijk is gebleven. Schoolleiders en leraren die wel een verandering constateren, zien vaker een afnemende tendens bij de verschillende vormen van geweld dan een toename.

Tabel 3.4 Ontwikkeling van verschillende vormen van geweld

Geweldsvorm		Volgens directeuren			Volgens leraren		
		Toename	Gelijk	Afname	Toename	Gelijk	Afname
Pesten (naar leerlingen)	BAO	1,4%	59,5%	39,1%	-	-	-
	SBAO	2,0%	64,3%	33,7%	-	-	-
	SO	3,9%	70,1%	26,0%	-	-	-
Pesten (naar incidenten)	BAO	2,5%	53,7%	43,8%	5,2%	46,1%	48,7%
	SBAO	2,0%	65,7%	32,3%	6,8%	45,0%	48,2%
	SO	2,6%	66,2%	31,2%	3,3%	46,7%	50,0%
Bedreiging	BAO	6,5%	71,4%	22,1%	13,2%	68,6%	18,2%
	SBAO	4,2%	71,6%	24,2%	24,8%	41,3%	33,9%
	SO	6,5%	70,1%	23,4%	5,0%	65,0%	30,0%
Fysiek geweld	BAO	2,8%	74,6%	22,6%	12,1%	61,4%	26,5%
	SBAO	6,3%	64,6%	29,2%	11,5%	46,8%	41,7%
	SO	10,3%	62,8%	26,9%	0,0%	35,3%	64,7%
Wapenbezit	BAO	1,1%	95,0%	3,8%	0,0%	89,8%	10,2%
	SBAO	0,0%	87,5%	12,5%	0,0%	64,6%	35,4%
	SO	0,0%	81,5%	18,5%	0,0%	76,9%	23,1%
Vernieling	BAO	12,8%	63,5%	23,7%	8,0%	66,0%	26,1%
	SBAO	3,1%	73,5%	23,5%	20,2%	37,8%	42,0%
	SO	3,8%	73,8%	22,5%	0,0%	61,8%	38,2%
Seksueel geweld	BAO	2,1%	90,3%	7,6%	2,3%	92,6%	5,0%
	SBAO	2,7%	86,3%	11,0%	0,0%	32,9%	15,6%
	SO	9,8%	77,0%	13,1%	23,5%	52,9%	23,5%
Discriminatie	BAO	1,6%	86,9%	11,6%	7,4%	69,5%	23,1%
	SBAO	0,0%	83,3%	16,7%	18,0%	41,4%	40,7%
	SO	5,5%	81,8%	12,7%	5,0%	75,0%	20,0%

Voor alle schooltypen ziet (bijna) de helft van de leraren een afname in het aantal gevallen waarbij gepest wordt, een klein deel ziet een toename van het aantal incidenten. Opmerkelijk is daarnaast de toename in het aantal gevallen van vernieling en discriminatie in het speciaal basisonderwijs, en de afname van fysiek geweld in het speciaal onderwijs.

3.4 Daders en slachtoffers bij incidenten

Aan schoolleiders is gevraagd of bepaalde typen geweldsvormen voornamelijk worden "gepleegd" door jongens of door meisjes, of dat hier geen verschil in is.

Tabel 3.5 Daders van geweldsvormen (volgens directeuren)

	Onderwijstype	(Vooral) jongens	Geen verschil	(Vooral) meisjes
Pesten	BAO	28,0%	64,4%	7,6%
	SBAO	32,6%	65,3%	2,0%
	SO	42,9%	42,9%	14,3%
Bedreiging	BAO	88,2%	11,8%	0,0%
	SBAO	88,4%	11,5%	0,0%
	SO	66,7%	33,3%	0,0%
Fysiek geweld	BAO	84,9%	13,0%	2,1%
	SBAO	91,7%	8,3%	0,0%
	SO	78,9%	19,2%	1,9%
Wapenbezit	BAO	100,0%	0,0%	0,0%
	SBAO	100,0%	0,0%	0,0%
	SO	100,0%	0,0%	0,0%
Vernieling	BAO	72,0%	27,0%	0,9%
	SBAO	66,1%	33,9%	0,0%
	SO	73,1%	25,0%	1,9%
Seksueel geweld	BAO	66,7%	33,3%	0,0%
	SBAO	87,5%	12,5%	0,0%
	SO	86,4%	13,6%	0,0%
Discriminatie	BAO	48,7%	50,0%	1,3%
	SBAO	42,0%	58,0%	0,0%
	SO	44,8%	55,2%	0,0%

Bij incidenten zijn de daders relatief vaak (vooral) jongens. Pesten en discriminatie van medeleerlingen verschillen wat dat betreft van de andere sociaal geweldsvormen; hierbij zien schoolleiders relatief vaak geen verschil tussen jongens en meisjes wat betreft het daderschap.

Bij bovenstaande gegevens zijn weinig verschillen tussen de afzonderlijke schooltypen te constateren. Wel valt op dat in het speciaal onderwijs relatief vaak (vooral) meisjes dader zijn van ernstig pestgedrag.

Ook is de directeuren gevraagd of de verschillende geweldsvormen doorgaans door individuen of door groepen worden gepleegd.

Tabel 3.6 Daders van geweldsvormen (volgens directeuren)

	Onderwijstype	Individueen	Groepen	Beide
Pesten	BAO	34,8%	30,4%	34,8%
	SBAO	43,8%	14,6%	41,7%
	SO	54,1%	2,7%	43,2%
Bedreiging	BAO	58,6%	15,2%	26,2%
	SBAO	67,6%	2,7%	29,7%
	SO	66,7%	0,0%	33,3%
Fysiek geweld	BAO	81,8%	2,7%	15,5%
	SBAO	82,2%	2,7%	15,1%
	SO	85,7%	1,8%	12,5%
Vernieling	BAO	50,5%	18,0%	31,5%
	SBAO	57,1%	19,6%	23,2%
	SO	70,4%	3,7%	25,9%
Discriminatie	BAO	61,7%	16,0%	22,2%
	SBAO	66,7%	3,9%	29,4%
	SO	76,5%	0,0%	23,5%

Bij de meeste vormen van geweld treden de daders (vooral) individueel op. Ernstig pestgedrag wordt ten opzichte van de andere geweldsvormen vaker in groepen "gepleegd". In het speciaal onderwijs komt pestgedrag dat uitsluitend vanuit een groep gebeurt veel minder vaak voor dan bij de andere onderwijstypen.

Tabel 3.7 Slachtoffers van geweldsvormen (volgens directeuren)

	Onderwijstype	(Vooral) jongens	Geen verschil	(Vooral) meisjes
Pesten	BAO	27,7%	53,8%	18,5%
	SBAO	34,7%	53,1%	12,2%
	SO	45,9%	40,5%	13,5%
Seksueel geweld	BAO	11,1%	33,7%	55,6%
	SBAO	12,5%	50,0%	37,5%
	SO	23,8%	28,6%	47,7%

Wat betreft ernstige vormen van pesten zien de meeste directeuren geen verschil tussen het slachtofferschap van jongens en meisjes. Schoolleiders die hier wel een tendens in zien, zijn iets vaker geneigd te zeggen dat (vooral) jongens slachtoffer zijn van ernstig pestgedrag. Bij seksueel geweld zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens.

3.5 Veiligheidsbeleving door de verschillende groepen

In de verschillende enquêtes hebben wij de respondenten gevraagd een oordeel te geven over de sociale veiligheid op hun school. In deze paragraaf gaan wij hierop in.

3.5.1 Veiligheidsoordeel directeuren en leraren

Schooldirecteuren in het speciaal basisonderwijs (7,9) en speciaal onderwijs (7,8) beoordelen de sociale veiligheid op hun school gemiddeld iets lager dan hun collega's in het regulier

basisonderwijs (8,2). In het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs is geen significant verschil tussen scholen in gebieden met een verschillende stedelijkheid. In het vorige hoofdstuk is al vermeld dat in het regulier basisonderwijs in zeer sterk verstedelijkte gebieden directeurs gemiddeld een lager veiligheidscijfer geven.

Leraren in het speciaal onderwijs (7,5) beoordelen de sociale veiligheid op hun school gemiddeld lager dan hun collega's in het regulier basisonderwijs (8,1) en het speciaal basisonderwijs (8,0), maar nog altijd als goed.

De veiligheid in de klas wordt door docenten hoger beoordeeld dan de veiligheid op school (speciaal basisonderwijs: 8,7; speciaal onderwijs: 8,3; regulier basisonderwijs: 8,5). Docenten blijken al met al zeer tevreden over de veiligheid van hun eigen leerlingen.

3.5.2 Veiligheidsoordeel ouders

Uit de enquête onder ouders van leerlingen (zie onderstaande tabel) blijkt dat deze in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en regulier basisonderwijs beperkte verschillen zien in het voorkomen van de meeste geweldsvormen. Wel blijkt dat meer leerlingen op scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs volgens hun ouders te maken hebben met fysiek geweld. Ook blijkt dat volgens de ouders in het speciaal onderwijs hun kinderen vaker te maken hebben met ongewenste betasting door medeleerlingen. Wapenbezit wordt door ouders minder geconstateerd in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs dan in het regulier basisonderwijs.

Tabel 3.8 Het vóórkomen van verschillende vormen van geweld volgens ouders

Geweldsvorm	Onderwijstype	Niet	Soms	Vaak
Pesten	BAO	83,5%	12,5%	4,0%
	SBAO	83,9%	15,3%	0,9%
	SO	79,2%	18,0%	2,8%
Bedreiging	BAO	89,7%	8,2%	2,0%
	SBAO	83,7%	15,0%	1,3%
	SO	83,9%	12,3%	3,8%
Fysiek geweld	BAO	82,7%	14,7%	2,6%
	SBAO	76,9%	22,4%	0,7%
	SO	69,3%	23,7%	6,9%
Wapen (gezien)	BAO	94,8%	4,8%	0,4%
	SBAO	96,5%	3,5%	0,0%
	SO	97,4%	2,6%	0,0%
Vernieling	BAO	91,2%	8,4%	0,4%
	SBAO	91,4%	7,3%	1,3%
	SO	82,9%	11,3%	5,8%
Ongewild betast	BAO	99,1%	0,9%	0,0%
	SBAO	98,3%	1,7%	0,0%
	SO	93,6%	5,2%	1,2%
Discriminatie	BAO	93,3%	6,4%	0,3%
	SBAO	93,5%	5,1%	1,4%
	SO	90,4%	9,6%	0,0%

Ouders van leerlingen zijn daarnaast gevraagd naar hun inschatting van hoe veilig hun kind zich voelt op school.

Tabel 3.9 Inschatting van de veiligheid volgens ouders

	Onderwijstype	Meestal veilig	Soms onveilig	Meestal onveilig
Veiligheid op school	BAO	89,9%	7,8%	2,3%
	SBAO	93,2%	6,8%	0,0%
	SO	77,2%	22,8%	0,0%
Veiligheid in de klas	BAO	92,2%	7,3%	0,5%
	SBAO	95,8%	3,8%	0,4%
	SO	85,0%	15,0%	0,0%

In bovenstaande tabel is te zien dat binnen alle onderwijstypen de meeste kinderen zich volgens hun ouders veilig voelen. Ouders van leerlingen in het speciaal basisonderwijs zijn vaker van mening dat hun kinderen zich veilig voelen dan ouders van leerlingen in het regulier basisonderwijs. Leerlingen in het speciaal onderwijs voelen zich volgens de ouders van deze drie groepen het minst vaak veilig.

Daarnaast is de ouders gevraagd waar hun kind zich onveilig voelde. Voor alle schooltypen geldt dat de meeste kinderen zich volgens de ouders nooit onveilig voelden. Indien wel wordt gemeld dat kinderen zich onveilig voelen gebeurt dit volgens de ouders in het speciaal basisonderwijs en het regulier basisonderwijs relatief het meest op weg van en naar school, en het minst vaak in de klas zelf. In het speciaal onderwijs geldt dat ouders inschatten dat hun kind zich relatief vaker onveilig voelt op school dan onderweg. (zie onderstaande tabel)

Tabel 3.10 Plaats waar leerling zich onveilig voelt (volgens ouders)

Plaats waar kind zich onveilig voelt	BAO	SBAO	SO
In de klas	4,1%	0,9%	4,0%
Op school, maar niet in de klas	9,2%	10,7%	8,9%
Op weg naar of van school	9,8%	16,7%	8,1%
Niet van toepassing	71,7%	71,7%	79,0%

Gevraagd naar een gemiddeld cijfer voor de veiligheid (op een schaal van 1 tot 10) geven de ouders hoge scores. De scores ontlopen elkaar niet veel, maar zijn voor het speciaal onderwijs iets lager dan voor de andere twee onderwijstypen.

Tabel 3.11 Inschatting van de veiligheid volgens ouders

Geweldsvorm	BAO	SBAO	SO
Inschatting van ouders over het veiligheidsgevoel van hun kinderen	8,4	8,3	7,9
Oordeel van de ouders over de veiligheid van de school	8,1	8,2	7,9

3.5.3 Veiligheidsoordeel leerlingen

Het veiligheidsoordeel van leerlingen in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs lijkt sterk te verschillen van de inschatting van hun ouders. Uit de leerlingenquête blijken de verschillen tussen leerlingen van de verschillende onderwijstypen groot. In het speciaal onderwijs zegt bijna tweederde van de leerlingen slachtoffer te zijn van fysiek geweld. Ook geeft 40% van de leerlingen in het speciaal onderwijs aan soms gediscrimineerd te worden door medeleerlingen.

Tabel 3.12 Het voorkomen van verschillende vormen van geweld volgens leerlingen

Geweldsvorm	Onderwijstype	Niet	Soms	Vaak
Pesten	BAO	78,1%	20,3%	1,6%
	SBAO	55,7%	40,7%	3,5%
	SO	46,3%	42,9%	10,8%
Bedreiging	BAO	79,9%	18,0%	2,1%
	SBAO	72,0%	24,0%	4,0%
	SO	59,2%	35,3%	5,4%
Fysiek geweld	BAO	67,9%	30,8%	1,3%
	SBAO	56,3%	39,0%	4,7%
	SO	36,5%	60,0%	3,4%
Wapen (gezien)	BAO	90,2%	9,3%	0,5%
	SBAO	83,5%	14,7%	1,8%
	SO	78,9%	19,8%	1,3%
Vernieling	BAO	83,9%	15,4%	0,7%
	SBAO	91,3%	8,6%	0,2%
	SO	87,4%	9,9%	2,7%
Ongewild betast	BAO	97,6%	2,0%	0,3%
	SBAO	93,9%	5,8%	0,3%
	SO	96,2%	2,2%	1,5%
Discriminatie	BAO	92,7%	6,7%	0,6%
	SBAO	85,2%	11,9%	2,9%
	SO	59,1%	39,8%	1,1%

Leerlingen in het speciaal basisonderwijs beoordelen hun veiligheid gemiddeld met een 8,6. Hiermee verschillen ze weinig van leerlingen in het regulier basisonderwijs (8,5). Leerlingen in het speciaal onderwijs becijferen hun eigen veiligheid met een gemiddelde van 7,6 aanmerkelijk lager.

Tabel 3.13 Veiligheidsgevoel van leerlingen

	Onderwijstype	Meestal veilig	Soms onveilig	Meestal onveilig
Veiligheid op school	BAO	83,6%	15,0%	1,4%
	SBAO	81,9%	15,4%	2,7%
	SO	66,9%	28,7%	4,4%
Veiligheid in de klas	BAO	87,9%	11,1%	1,0%
	SBAO	85,9%	12,1%	1,9%
	SO	82,2%	17,2%	0,6%

Bovenstaande tabel maakt wederom duidelijk dat aanmerkelijk meer leerlingen in het speciaal onderwijs zich (soms) onveilig voelen dan leerlingen in het regulier basisonderwijs en speciaal basisonderwijs.

De volgende tabel geeft op dit punt enige verdieping: leerlingen in het speciaal onderwijs voelen zich op school het vaakst onveilig als zij zich buiten de klas bevinden. Ook in de klas voelen meer leerlingen in het speciaal onderwijs zich onveilig dan in de andere onderwijstypen.

Tabel 3.14 Plaats waar leerling zich onveilig voelt (volgens leerling zelf)

Plaats waar kind zich onveilig voelt	BAO	SBAO	SO
In de klas	4,9%	6,0%	9,6%
Op school, maar niet in de klas	6,2%	12,6%	18,7%
Op weg naar of van school	10%	13,7%	12,6%
Niet van toepassing	78,9%	67,7%	59,2%

3.5.4 Vergelijking van veiligheidsoordelen

In onderstaande tabel hebben wij voor de scholen die aan alle onderdelen van het onderzoek hebben deelgenomen het gemiddelde rapportcijfer voor de sociale veiligheid opgenomen. Dit levert onderstaand beeld op.

Tabel 3.15 Beoordeling van de sociale veiligheid op school

Beoordeling van de sociale veiligheid	Totaal	BAO	SBAO	SO
Directeuren	8,1	8,3	8,1	7,0
Leraren	8,2	8,3	8,0	7,5
Ouders ⁸	8,4	8,5	8,2	7,7
Leerlingen	8,6	8,7	8,7	7,8

Voor alle onderwijstypen geldt dat leerlingen de veiligheid de hoogste score geven. Dit doen zij ondanks dat zij vaker dan bijvoorbeeld hun ouders aangeven dat zij slachtoffer zijn van bepaalde geweldsvormen. Van alle onderwijstypen becijferen de respondenten uit het speciaal onderwijs de veiligheid op school als laagst.

3.6 Veiligheidsbeleid op school

Uit het voorgaande ontstaat het beeld dat de veiligheid in het regulier basisonderwijs beter wordt beoordeeld dan die in met name het speciaal onderwijs. Ook komen in het speciaal onderwijs vaker incidenten voor dan bij de andere twee onderwijstypen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat dit echter geenszins kan worden toegeschreven aan een gebrek aan prioriteit van het onderwerp bij het schoolbeleid. Scholen in het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs hebben vaker schoolveiligheidsbeleid opgesteld dan hun collega's in het regulier basisonderwijs. Ook zetten zij meer vormen van veiligheidsbeleid in.

⁸ Dit is de inschatting van de ouders over hoe veilig hun kind zich voelt. Hun eigen oordeel over de veiligheid is: voor het regulier basisonderwijs 8,2; voor het speciaal basisonderwijs een 8,2; voor het SO een 7,1. Totaal 8,1

Tabel 3.16 Vormen van veiligheidsbeleid die op de school worden ingezet (volgens directeuren)

Maatregel	Totaal	BAO	SBAO	SO
Contact opnemen met ouders bij incidenten	84,8%	82,8%	95,3%	86,0%
Aanstellen vertrouwenspersoon	84,3%	83,3%	91,6%	83,0%
Schoolregels opgesteld, aangescherpt of opnieuw onder de aandacht gebracht	82,6%	81,1%	88,8%	85,0%
Pestprotocol	69,6%	75,1%	67,3%	43,0%
Leerlingvolgsystemen	75,5%	74,8%	77,6%	77,0%
Meer controle op het schoolplein	52,0%	49,2%	62,6%	57,0%
Specifieke projecten rond geweld	47,1%	47,5%	46,7%	45,0%
Gewelddadige leerlingen worden van school verwijderd	37,2%	29,1%	59,8%	59,0%
Veiligheidsbeleid opgesteld	34,9%	30,6%	49,5%	44,0%
Projecten en cursussen voor leerlingen over de omgang	34,1%	34,6%	40,2%	26,0%
Schoolplein wordt buiten schooltijd gesloten	31,6%	29,1%	46,7%	31,0%
Contacten met de politie zijn geïntensiveerd	31,4%	29,0%	39,3%	37,0%
Cursussen voor leraren	24,3%	18,1%	29,0%	53,0%
Projecten en cursussen voor ouders over de omgang met pesten	8,1%	8,0%	12,2%	5,0%
Anders	14,8%	13,2%	26,2%	13,0%
Geen veiligheidsbeleid	7,3%	8,5%	2,8%	5,0%
Gemiddeld aantal ingezette vormen	7,1	6,9	8,3	7,4

Samenwerking met andere organisaties

Van de scholen in het regulier basisonderwijs werkt bijna twee-derde samen met andere organisaties met betrekking tot het veiligheidsbeleid. Voor het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs betreft dit zo'n 60% van de scholen.

In onderstaande tabel is af te lezen met welke partners zij samenwerken

Tabel 3.17 Samenwerkingspartners in het kader van schoolveiligheidsbeleid (volgens directeuren)

Organisatie	Onderwijstype	% op het totaal aantal scholen
Politie	BAO	45,2%
	SBAO	49,0%
	SO	37,8%
Maatschappelijk werk	BAO	36,0%
	SBAO	46,1%
	SO	41,1%
Andere basisscholen	BAO	34,3%
	SBAO	19,6%
	SO	3,3%
Weer Samen Naar School (WSNS)	BAO	31,8%
	SBAO	24,5%
	SO	2,2%
Jeugdzorg	BAO	30,9%
	SBAO	42,2%
	SO	37,8%
Onderwijsbegeleidingsdienst	BAO	28,1%
	SBAO	10,8%
	SO	10,0%
Anders	BAO	14,1%
	SBAO	13,7%
	SO	25,6%

Registratie en aangifte van incidenten

In de enquête hebben wij schoolleiders gevraagd in hoeverre zij (los van het daadwerkelijk voorkomen van incidenten) een registratie (zouden) bijhouden van incidenten, en in hoeverre zij hiervan aangifte zouden doen bij de politie.

Tabel 3.18 Registratie en aangifte van incidenten (volgens directeuren)

		Registratie			Aangifte		
		Altijd	Soms wel/ soms niet	Nooit	Altijd	Soms wel/ soms niet	Nooit
Zware vormen van pesten	BAO	67,5%	20,7%	11,8%	29,3%	37,4%	33,3%
	SBAO	73,1%	22,2%	4,6%	23,1%	39,8%	37,0%
	SO	73,0%	18,0%	9,0%	17,0%	38,0%	45,0%
Vernieling	BAO	55,4%	28,3%	16,3%	68,0%	25,4%	6,7%
	SBAO	57,4%	33,3%	9,3%	43,5%	46,3%	10,2%
	SO	63,0%	28,0%	9,0%	31,0%	50,0%	19,0%
Bedreiging van medeleerlingen	BAO	57,1%	23,6%	19,2%	39,9%	36,7%	23,4%
	SBAO	60,2%	32,4%	7,4%	22,2%	54,6%	23,1%
	SO	74,0%	21,0%	5,0%	23,0%	54,0%	23,0%
Bedreiging van leraren	BAO	64,8%	10,3%	24,9%	52,7%	25,4%	21,9%
	SBAO	69,4%	20,4%	10,2%	36,1%	42,6%	21,3%
	SO	81,0%	14,0%	5,0%	29,0%	51,0%	20,0%
Fysiek geweld tegen leerlingen	BAO	54,4%	25,6%	20,0%	36,7%	40,1%	23,2%
	SBAO	55,6%	38,9%	5,6%	25,9%	50,9%	23,1%
	SO	75,0%	22,0%	3,0%	25,0%	57,0%	18,0%
Fysiek geweld tegen leraren	BAO	64,5%	12,3%	23,2%	53,9%	24,4%	21,7%
	SBAO	71,3%	20,4%	8,3%	39,8%	40,7%	19,4%
	SO	83,0%	14,0%	3,0%	34,0%	50,0%	16,0%
Wapenbezit	BAO	63,3%	3,4%	33,3%	69,2%	11,6%	19,2%
	SBAO	77,8%	5,6%	16,7%	66,7%	18,5%	14,8%
	SO	75,0%	6,0%	19,0%	58,0%	18,0%	24,0%
Seksueel geweld	BAO	72,2%	6,4%	21,4%	75,9%	8,6%	15,5%
	SBAO	80,6%	10,2%	9,3%	70,4%	17,6%	12,0%
	SO	90,0%	7,0%	3,0%	68,0%	21,0%	11,0%
Discriminatie van leerlingen	BAO	49,8%	29,6%	20,7%	24,4%	49,3%	26,4%
	SBAO	36,1%	53,7%	10,2%	14,8%	55,6%	29,6%
	SO	47,0%	43,0%	10,0%	10,0%	57,0%	33,0%
Discriminatie van leraren	BAO	53,4%	19,0%	27,6%	27,1%	45,1%	27,8%
	SBAO	50,9%	35,2%	13,9%	18,5%	50,0%	31,5%
	SO	49,0%	38,0%	13,0%	12,0%	56,0%	32,0%

Uit bovenstaande tabel ontstaat het beeld dat scholen voor speciaal onderwijs en (in mindere mate) speciaal basisonderwijs voor meer geweldsvormen een registratie bijhouden dan scholen in het regulier basisonderwijs. Het hebben van een registratie kan vanzelfsprekend te maken hebben met het feit of er ook iets te registreren valt.

De weg van registratie naar aangifte is voor schoolleiders in het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs daarentegen minder vanzelfsprekend dan voor directeuren op reguliere basisscholen.

Tevredenheid over veiligheidsbeleid

Van de docenten in het speciaal basisonderwijs geeft 81% aan tevreden te zijn over hetgeen op de school gedaan wordt om de school veilig(er) te maken voor leerlingen. Van hun collega's in het speciaal onderwijs deelt 85% deze mening. Zij zijn hier aanmerkelijk minder vaak tevreden over dan docenten in het regulier basisonderwijs, waar ongeveer 97%

van de leraren tevreden is over de inspanningen van de school. Ook over de inspanning van de school om het voor hen zelf veiliger te maken zijn docenten in het speciaal basisonderwijs (66% tevreden) en speciaal onderwijs (75% tevreden) beduidend minder vaak tevreden dan leraren in het regulier basisonderwijs, waar alle docenten hierover een positief oordeel vellen.

Ouders van leerlingen zijn in overgrote meerderheid tevreden over hetgeen op de school wordt gedaan om de school veilig te houden of veilig te maken. Ouders van leerlingen in het speciaal basisonderwijs (96%) en het speciaal onderwijs (93%) zijn hierover nog iets vaker tevreden dan ouders in het regulier basisonderwijs (90%).

Bijlage 1 Onderzoeksopzet

Het onderzoek vond plaats in twee fasen, waarbij schoolleiders, leraren, leerlingen en ouders hebben bevestigd. Als wij hieronder spreken over de verschillende groepen doelen wij op:

- Leraren van de groepen 6,7 en 8, of leraren met een 'vaste' groep leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs.
- Leerlingen uit de groepen 7 of 8, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs.
- Ouders van leerlingen uit de groepen 7 of 8, of de onderbouw van het voortgezet speciaal onderwijs.

Fase 1: Meting onder schoolleiders

In de eerste fase hebben wij 1.300 schoolleiders per brief uitgenodigd voor deelname aan een enquête op internet. Het betrof 900 scholen in het reguliere basisonderwijs en 400 scholen voor speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs (waaronder een beperkt aantal scholen waar (ook) voortgezet speciaal onderwijs wordt gegeven). In deze enquête werd vervolgens gevraagd of zij bereid waren deel te nemen aan een vervolgonderzoek onder leraren, leerlingen en ouders.

Nadat de respondenten enkele weken de tijd hadden om de enquête in te vullen, zijn wij gestart met een telefonisch rappel. Hierbij hebben wij de respondenten verzocht alsnog deel te nemen aan het onderzoek. Waar nodig hebben wij hen opnieuw voorzien van hun inlogcodes.

Fase 2: Meting onder leraren, leerlingen en ouders

In de tweede fase van het onderzoek hebben wij de scholen benaderd die in de enquête hebben aangegeven graag mee te willen werken aan het vervolg. De scholen ontvingen ieder 5 pakketjes voor hun leraren. Elk van deze pakketjes bevatte een uitnodiging voor een internetenquête voor leraren, 10 inlogcodes waardoor leerlingen aan de enquête konden deelnemen (op internet of op papier) en 10 uitnodigingen waardoor ouders aan de enquête konden deelnemen (op internet of op papier).

In onze onderzoeksopzet konden wij de antwoorden van leraren, leerlingen en ouders koppelen aan de school waaraan zij verbonden zijn.

Bijlage 2 Responsverantwoording en weging

Fase 1: Meting onder schoolleiders

Respons onder schoolleiders in het regulier basisonderwijs

In totaal hebben wij voor dit onderzoek 900 schoolleiders in het regulier basisonderwijs benaderd voor deelname. Hiervan hebben er 406 de vragenlijst volledig ingevuld (45,1% respons). Hieronder vergelijken wij de achtergrondkenmerken van de scholen van deze respondenten met die van de gehele populatie (=alle scholen voor regulier basisonderwijs).

Tabel B2.1 Respons regulier basisonderwijs naar regio*

Regio	Populatie (N=6912)		Respons (n=406)	
Noord	1104	16,0%	59	14,5%
Oost	1677	24,3%	113	27,8%
West	2819	40,8%	156	38,4%
Zuid	1312	19,0%	78	19,2%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.2 Respons regulier basisonderwijs naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie (N=6912)		Respons (n=406)	
Zeer sterk stedelijk	790	11,4%	42	10,3%
Sterk stedelijk	1418	20,5%	85	20,9%
Matig stedelijk	1437	20,8%	76	18,7%
Weinig stedelijk	1817	26,3%	116	28,6%
Niet stedelijk	1450	21,0%	87	21,4%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.3 Respons regulier basisonderwijs naar denominatie*

Denominatie	Populatie (N=6912)		Respons (n=406)	
Openbaar	2289	33,1%	127	31,3%
Rooms-katholiek	2081	30,1%	124	30,5%
Protestants-christelijk	1818	26,3%	115	28,3%
Algemeen Bijzonder	302	4,4%	18	4,4%
Overig	422	6,1%	22	5,4%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.4 Respons regulier basisonderwijs naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie (N=6912)		Respons (n=406)	
Zeer klein	1371	19,8%	80	19,7%
Klein	1373	19,9%	84	20,7%
Middelgroot	1229	17,8%	67	16,5%
Groot	1564	22,6%	99	24,4%
Zeer groot	1375	19,9%	76	18,7%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder schoolleiders van het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

In totaal hebben wij voor dit onderzoek 400 schoolleiders in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs (inclusief een beperkt aantal scholen waar (ook) voortgezet speciaal onderwijs wordt gegeven) benaderd voor deelname. Uit de enquêteresultaten blijkt dat speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs met enige regelmaat beide voorkomen op één school. Om deze reden is het op basis van dit onderzoek niet goed mogelijk uitspraken te doen voor het speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs afzonderlijk.

Van de scholen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs hebben er 208 de vragenlijst volledig ingevuld (52%). Hieronder vergelijken wij de achtergrondkenmerken van de scholen van deze respondenten met die van de gehele populatie (=alle scholen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs).

Tabel B2.5 Respons naar schooltype*

Schooltype	Populatie (N=643)		Respons (n=208)	
Speciaal basisonderwijs	320	49,8%	108	51,9%
Speciaal onderwijs	323	50,2%	100	48,1%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.6 Respons naar regio*

Regio	Populatie (N=643)		Respons (n=208)	
Noord	67	10,4%	18	8,7%
Oost	143	22,2%	53	25,5%
West	304	47,3%	102	49,0%
Zuid	129	20,1%	35	16,8%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.7 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie (N=643)		Respons (n=208)	
Zeer sterk stedelijk	157	24,4%	44	21,2%
Sterk stedelijk	211	32,8%	73	35,1%
Matig stedelijk	149	23,2%	48	23,1%
Weinig stedelijk	95	14,8%	31	14,9%
Niet stedelijk	31	4,8%	12	5,8%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.8 Respons naar denominatie*

Denominatie	Populatie (N=643)		Respons (n=208)	
Openbaar	163	25,3%	47	22,6%
Rooms-katholiek	180	28,0%	54	26,0%
Protestants-christelijk	134	20,8%	48	23,1%
Algemeen Bijzonder	161	25,0%	57	27,4%
Overig	5	0,8%	2	1,0%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.9 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie (N=643)		Respons (n=208)	
Zeer klein	284	44,2%	96	46,2%
Klein	190	29,5%	62	29,8%
Middelgroot	80	12,4%	22	10,6%
Groot	64	10,0%	20	9,6%
Zeer groot	25	3,9%	8	3,8%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Fase 2: Meting onder leraren, leerlingen en ouders

In totaal hebben van de 614 schoolleiders die aan fase 1 hebben deelgenomen er 204 aangegeven te willen meewerken aan de tweede fase van het onderzoek (33%). De verdeling naar schooltype hierbij was als volgt:

Tabel B2.10 Deelname scholen aan vervolg naar schooltype

Schooltype	Toegezegd	Deelname		
		leraren enquête (scholen)	ouders enquête (scholen)	leerlingen enquête (scholen)
Regulier basisonderwijs (N=405)	132 (33%)	38 (9%)	40 (10%)	37 (9%)
Speciaal basisonderwijs (N=105)	41 (39%)	15 (14%)	16 (15%)	16 (15%)
Speciaal onderwijs (N=100)	31 (31%)	10 (10%)	10 (10%)	8 (8%)
Totaal	204 (33%)	63 (10%)	66 (11%)	61 (10%)

Een groot deel van de scholen die in een eerder stadium had aangegeven aan het vervolg mee te willen werken, is uiteindelijk afgehaakt. Een aantal scholen heeft aangegeven dat onlangs in het kader van de eigen kwaliteitszorg al leraren, ouders en/of leerlingen bevestigd waren over de sociale veiligheid. Deze directeuren wilden hen niet nogmaals belasten met onderzoek naar hetzelfde onderwerp.

Bij de weergave van de onderzoeksresultaten onder leraren, ouders en leerlingen hebben wij de resultaten teruggewogen naar schoolniveau. In de gevallen waar een additionele weging naar achtergrondkenmerken van de school heeft plaatsgevonden (om dat deze significant afwijkt van de populatiegemiddelden), geven wij dat aan.

Respons onder leraren in het regulier basisonderwijs

Tabel B2.11 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=38)		Respons individueel (n=84)	
Zeer sterk stedelijk	790	11,4%	2	5,3%	4	4,8%
Sterk stedelijk	1418	20,5%	6	15,8%	8	9,5%
Matig stedelijk	1437	20,8%	7	18,4%	19	22,6%
Weinig stedelijk	1817	26,3%	11	28,9%	24	28,6%
Niet stedelijk	1450	21,0%	12	31,6%	29	34,5%

* De verschillen op schoolniveau zijn significant ($p < 0,05$).

Omdat de verschillen op schoolniveau significant zijn, hebben wij de enquêteresultaten gewogen naar urbanisatiegraad.

Tabel B2.12 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=38)		Respons individueel (n=84)	
Zeer klein	1371	19,8%	9	23,7%	18	21,4%
Klein	1373	19,9%	8	21,1%	14	16,7%
Middelgroot	1229	17,8%	6	15,8%	13	15,5%
Groot	1564	22,6%	10	26,3%	26	31,0%
Zeer groot	1375	19,9%	5	13,2%	13	15,5%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder ouders van leerlingen in het regulier basisonderwijs

Tabel B2.13 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=40)		Respons individueel (n=508)	
Zeer sterk stedelijk	790	11,4%	3	7,5%	62	12,2%
Sterk stedelijk	1418	20,5%	4	10,0%	46	9,1%
Matig stedelijk	1437	20,8%	7	17,5%	101	19,9%
Weinig stedelijk	1817	26,3%	13	32,5%	147	28,9%
Niet stedelijk	1450	21,0%	13	32,5%	152	29,9%

* De verschillen op schoolniveau zijn significant ($p < 0,05$).

Omdat de verschillen op schoolniveau significant zijn, hebben wij de enquêteresultaten gewogen naar urbanisatiegraad.

Tabel B2.14 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=40)		Respons individueel (n=508)	
Zeer klein	1371	19,8%	10	25,0%	60	11,8%
Klein	1373	19,9%	10	25,0%	106	20,9%
Middelgroot	1229	17,8%	6	15,0%	103	20,3%
Groot	1564	22,6%	9	22,5%	142	28,0%
Zeer groot	1375	19,9%	5	12,5%	97	19,1%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder leerlingen in het regulier basisonderwijs

Tabel B2.15 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=37)		Respons individueel (n=878)	
Zeer sterk stedelijk	790	11,4%	4	10,8%	82	9,3%
Sterk stedelijk	1418	20,5%	3	8,1%	78	8,9%
Matig stedelijk	1437	20,8%	7	18,9%	205	23,3%
Weinig stedelijk	1817	26,3%	12	32,4%	294	33,5%
Niet stedelijk	1450	21,0%	11	29,7%	219	24,9%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.16 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=6912)		Respons scholen (n=37)		Respons individueel (n=878)	
Zeer klein	1371	19,8%	7	18,9%	95	10,8%
Klein	1373	19,9%	10	27,0%	217	24,7%
Middelgroot	1229	17,8%	6	16,2%	167	19,0%
Groot	1564	22,6%	10	27,0%	265	30,2%
Zeer groot	1375	19,9%	4	10,8%	134	15,3%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder leraren in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

Tabel B2.17 Respons naar schooltype*

Schooltype	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=25)		Respons individueel (n=51)	
Speciaal basisonderwijs	320	49,8%	15	60,0%	35	68,6%
Speciaal onderwijs	323	50,2%	10	40,0%	16	31,4%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.18 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=25)		Respons individueel (n=51)	
Zeer sterk stedelijk	157	24,4%	5	20,0%	12	23,5%
Sterk stedelijk	211	32,8%	11	44,0%	22	43,1%
Matig stedelijk	149	23,2%	6	24,0%	13	25,5%
Weinig stedelijk	95	14,8%	2	8,0%	2	3,9%
Niet stedelijk	31	4,8%	1	4,0%	2	3,9%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.19 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=25)		Respons individueel (n=51)	
Zeer klein	284	44,2%	9	36,0%	14	27,5%
Klein	190	29,5%	10	40,0%	25	49,0%
Middelgroot	80	12,4%	2	8,0%	3	5,9%
Groot	64	10,0%	2	8,0%	6	11,8%
Zeer groot	25	3,9%	2	8,0%	3	5,9%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder ouders van leerlingen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

Tabel B2.20 Respons naar schooltype*

Schooltype	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=26)		Respons individueel (n=225)	
Speciaal basisonderwijs	320	49,8%	16	61,5%	167	74,2%
Speciaal onderwijs	323	50,2%	10	38,5%	58	25,8%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.21 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=26)		Respons individueel (n=225)	
Zeer sterk stedelijk	157	24,4%	5	19,2%	42	18,7%
Sterk stedelijk	211	32,8%	11	42,3%	107	47,6%
Matig stedelijk	149	23,2%	5	19,2%	57	25,3%
Weinig stedelijk	95	14,8%	3	11,5%	16	7,1%
Niet stedelijk	31	4,8%	2	7,7%	3	1,3%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.22 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=26)		Respons individueel (n=225)	
Zeer klein	284	44,2%	9	34,6%	63	28,0%
Klein	190	29,5%	11	42,3%	101	44,9%
Middelgroot	80	12,4%	2	7,7%	10	4,4%
Groot	64	10,0%	2	7,7%	32	14,2%
Zeer groot	25	3,9%	2	7,7%	19	8,4%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Respons onder leerlingen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs

Tabel B2.23 Respons naar schooltype*

Schooltype	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=24)		Respons individueel (n=563)	
Speciaal basisonderwijs	320	49,8%	16	66,7%	446	79,2%
Speciaal onderwijs	323	50,2%	8	33,3%	117	20,8%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.24 Respons naar urbanisatiegraad*

Urbanisatiegraad	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=24)		Respons individueel (n=563)	
Zeer sterk stedelijk	157	24,4%	5	20,8%	121	21,5%
Sterk stedelijk	211	32,8%	11	45,8%	280	49,7%
Matig stedelijk	149	23,2%	4	16,7%	122	21,7%
Weinig stedelijk	95	14,8%	3	12,5%	30	5,3%
Niet stedelijk	31	4,8%	1	4,2%	10	1,8%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B2.25 Respons naar schoolgrootte*

Schoolgrootte	Populatie scholen (N=643)		Respons scholen (n=25)		Respons individueel (n=563)	
Zeer klein	284	44,2%	8	33,3%	129	22,9%
Klein	190	29,5%	10	41,7%	295	52,4%
Middelgroot	80	12,4%	2	8,3%	35	6,2%
Groot	64	10,0%	2	8,3%	59	10,5%
Zeer groot	25	3,9%	2	8,3%	45	8,0%

* De verschillen op schoolniveau zijn niet significant ($p > 0,05$).

Research voor Beleid
Schipholweg 13-15
Postbus 985
2300 AZ Leiden
tel: 071 525 37 37
fax: 071 525 37 02
e-mail: info@research.nl
www.research.nl